

Köztes használat stratégia lehetőségei szegregált nagyvárosi közegben

Esettanulmány Magdolna Negyed, VIII. Budapest

Dimitrijevic Tijana

BME Építőművészeti Doktori Iskola 2014-2015

konzulens Kerékgyártó Béla, témavezető Radványi György, opponens Somogyi Krisztina

2015.04.19.

Kutatásom alap hipotézise, hogy a köztes használat stratégia jó eszköz az etnikai és szociális alapú szegregáció megállítására és tompítására nagyvárosi környezetben. E szegregáció - habár a nagyobb társadalmi problémák térbeli tünete - egy kritikus tömeg elérése után maga is okká és generátorrá válik, ezért fontos és érdemes a megállítására törekedni. Azt állítom, hogy a köztes használat stratégiák bevetése alkalmas erre, mert arra a két forrásra épül, melyek gyakran egy ilyen szegregált közeg egyetlen forrásai: üres terek és "tele" emberek (helyi lakók, civilek, közösségek, szociológusok, várostervezők stb.).

A kutatás során egy olyan stratégia lehetőségét vizsgálom (indítási peremfeltételek, potenciális szereplők, remélt külső-belső hatások), amely térúttörő köztes használókat hív be a területre, a meglévő helyi emberek és struktúrák mellé - és ezáltal segít oldani a szegregált közeg és a külső közeg határait. E kérdéseket a budapesti Magdolna Negyed esetén keresztül vizsgálom. Nemzetközi példák (kiemelten német és szerb esetek) és irodalom mellett saját helyszíni tervezési-kutatási tapasztalatokra támaszkodom (micromagdolna projekt) - és egy köztes használat stratégia vízióját állítom fel a Magdolna Negyedre.

Köztes használat stratégia lehetőségei szegregált nagyvárosi közegben

Esettanulmány Magdolna Negyed, VIII. Budapest

Dimitrijevic Tijana, 2015.04.19.

Tartalom

- Absztrakt és tervezett lépések összefoglalása
- Teljes kutatás felépítése
- Szöveg vázlat (tervezett publikáció munkaközi szövege)
- + Mellékletek:
  - 2015 januári kutatási vázlat - Személyes motiváció és kutatás módszerei
  - DAAD research proposal - Németországi kutatás előkészítése
  - 2013-2014 tanulmány - "Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben"
  - 2012-2013 tanulmány - "Köztes használat stratégia Magdolna negyed földszintjeire"

2014-2015 tavasz

- Teljes kutatás összefogó váza; legfontosabb döntések:
- Elmélet és példák viszonya: a köztes használatok fogalmait egy-egy példával illusztrálom; a szegregáció fogalmát Budapest és Magdolna Negyed esetén keresztül vezetem be.
- Általános kutatási kérdés és alapfogalmak és az esettanulmány aránya a kutatáson belül: 1:2
- Egy köztes használat stratégia legfontosabb szerepeinek meghatározása; konkrét szereplők hozzárendelése, és interjúk készítése egy-egy szereplővel a kiválasztott magyarországi, német és szerb példák esetében.
- Új irodalom feldolgozása (szegregáció témában; Ladányi)
- Szakmai publikáció - a kutatás rövidített változata (folyamatban)

Tervezett lépések

- Budapesti példák és interjúk
- Német és szerb személyes kitékintés előkészítése (Belgrád, Berlin, Hamburg)
- Utazás és helyszíni vizsgálat, interjúk készítése egy-egy kiválasztott szereplővel

Kutatás eredménye

A kutatás tervezett végeredménye két formátumban jelenik meg:

(1) doktori dolgozat (célközönsége a tágabb szakmai közeg) és

(2) egy vízió a Magdolna Negyedről és köztes használatokról (célközönsége minden potenciális résztvevő - civilek, helyi közösségek, ingatlan tulajdonosok, Önkormányzat, városvezetés).

Teljes kutatás felépítése

1 **BEVEZETÉS** - szubjektív és objektív

2 **KÖZTES HASZNÁLATOKRÓL** - keret (1)

.....fogalmak, működés, típusok

példa: Berlin; Renew Newcastle

2 **SZEGREGÁLT NAGYVÁROSI KÖZEG** - szűkebb téma (2)

fogalmak, téma jelentősége és indokltsága, kh stratégiák potenciális szerepe

3 **MAGDOLNA NEGYED** - esettanulmány helyszíne

MN-ről röviden - *története, alakulása, mai helyzete*

Fő jellemzők - *szegregáció, szociális városrehabilitáció, üres térállomány, civil és közösségi*

kezdeményezések, határok

4 **KÖZTES HASZNÁLAT STARTÉGIÁK ÉS A MAGDOLNA NEGYED** - peremfeltételek, lehetőségek (3)

Köztes használat stratégiák - *peremfeltételek, szereplők, szerepek, helyszínek, indítás és működés*

i. MN eddigi kh kísérletei - *összetett elemzés*

Példa bemutatása + interjú + elemzés 3 szempont szerint:

(1) Köztes használat típusa; (2) Helyszín típusa; (3) K.h. stratégia működése

- CIVIL HÁLÓ, Alföldi György és Horváth Dániel, Rév8

- NEGYED PROJEKT, Kukucska, Szabó

- MICROMAGDOLNA, Borsos, én

MN földszintjeinek kiemelt esete - *részletes vizsgálat*

5 **BUDAPESTI PÉLDÁK** - összetett elemzés

i. Budapesti kezdeményezések áttekintése

ii. Példa bemutatása + interjú + elemzés 3 szempont szerint (1) (2) (3)

- RÖGTÖN JÖVŐK, Budapest Főépítésze

- LAKATLAN ÉS NYITVA FESZTIVÁL, Polyák Levente, Kádár Bálint, KÉK

6 **NEMZETKÖZI PÉLDÁK** - összetett elemzés

Kezdeményezések kiválasztása

Példa bemutatása + interjú + elemzés 3 szempont szerint (1) (2) (3)

- BERLIN, Németország (Coopolis Zwischennutzungsagentur)

- HAMBURG, Németország (...)

- BELGRÁD, Szerbia (UIB, Goethe Institut és Ivan Kucina BFA)

7 **KÖZTES HASZNÁLAT STRATÉGIA A MAGDOLNA NEGYEDRE** - vízió

.....*Budapesti és nemzetközi részletesen vizsgált és MN helyszíni tapasztalatok összefoglalása* ..

.....*Egy lehetséges stratégia felvázolása: peremfeltételek, indítás, szereplők, helyszínek, hatások*

8 **KÖZTES HASZNÁLATOKAT A MAGDOLNA NEGYEDBE** - VÍZIÓ

Önálló anyag, célja operatív - lehetőségek bemutatása példák segítségével

Célcsoport: minden potenciális résztvevő

Hangvétel, forma: érthető, beleszerethető, képes

9 **ÖSSZEFOGLALÁS** - MN szemszögéből és általánosan

Köztes használat stratégia lehetőségei szegregált nagyvárosi közegben

Esettanulmány Magdolna Negyed, VIII. Budapest

Dimitrijevic Tijana

2015.04.19.

MUNKAKÖZI SZÖVEG VÁZLAT

1 A köztes használatokról...

Városainkban a gazdasági és társadalmi átalakulások olyan parlagon álló, valamire váró tereket eredményeznek, melyek aktiválása hagyományos befektetésekkel, térhasznosítási modellekkel és (város)tervezési folyamatokkal nem valósítható meg. E kiüresedett terek rugalmas használati módja a **köztes használatok** (Zwischennutzung, temporary use) és térúttörők (Raumpioniere, space pioneers) jelensége és stratégiája. A térúttörők lehetnek átmeneti használói egy térnek, míg egy klasszikus funkció nem jön létre, de ők maguk is válhatnak klasszikus befektetéssé. Mindenképp egy alakuló folyamatról van szó és e rugalmasság az, ami alkalmassá teszi az ideiglenes használat stratégiákat megrekedt városi helyzetek előmozdítására. (2013-2014 évkönyv, Dimitrijevic)

Az Urban Catalyst nemzetközi kutatás (...) azt mutatja, hogy az ideiglenes, köztes használatok **máshogy** működnek vonzó városi környezetben, és máshogy hátrányos helyzetű városrészekben. (Urban Pioneers...) Míg a vonzó és "kívánatos" városi helyzetekben az itt tárgyalt köztes használatok spontán, alulról jövő jelenséggént is létrejöhetnek, addig a hátrányos helyzetű közegekben esetében mindenképpen stratégiáról kell, hogy beszéljünk.

Elmondható, hogy az eddig megvalósult ideiglenes használat stratégiák közös jellemzője, hogy magukban egyesítik a kreatív és kevés pénzből megvalósítható alulról jövő törekvéseket és kezdeményezéseket, a felülről jövő hivatalos városfejlesztési tervekkel. +Nemzetközi példa erre, 2 mondatban: Renew Newcastle. A stratégia sikeréről beszél, hogy már Ausztrália több városában alkalmazzák. +Még egy példa, pl Berlin... (kell ez ide?)

E témán belül a kutatásom egy szélsőséges esettel foglalkozik - köztes használat stratégia lehetősége nem csupán "nem kívánatos", de etnikai és szociális alapú szegregációval sújtott városrészek esetében.

2 Szegregált városi közegről...

Fogalom meghatározás: **szegregáció** - térbeni társadalmi; etnikai é szociális alapú; mikroszegregátum. "A szegények oda szegregálódnak, ahova hagyják őket." (Ladányi ...; ...) Etnikai szociális szegregáció jellemzői: ... A továbbiakban ezt röviden "szegregált városi" közegnek nevezem.

Szegregáció az őt okozó nagyobb problémák térbeli kivételése... (Ladányi ...; ...) Az építészet, az urbanizmus, és a köztes használatok nem lehetnek gyógyír e társadalmi problémára. Ugyanakkor ha a szegregáció eléri a kritikus tömeget maga is okká válik - öngerjesztő folyamat indul el. (>új fogalom: tranzaktivitás, tranzakcionális, környezet-ember odavisszakölcsönhatás témeköre!*) ... Ezt fontos megállítani .... > Ezért vizsgálom a köztes használat stratégiák témáját. Azt feltételezem, hogy ... (ádszentrifikáció veszélye megfontolása és komoly kiküszöbölési szándéka mellett) a köztes használat stratégia ennek jó eszköze. (...)

Így megállapítható, hogy - annak ellenére, hogy sem maga a szociális városrehabilitáció, sem a köztes használat stratégiák nem képesek orvosolni azt a tág társadalmi problémát, amely a térbeni-társadalmi etnikai/szociális alapú szegregációt okozza - e térbeli szegregáció megoldására és feloldására mégis érdemes, és kiemelten fontos törekedni. Azt állítom, hogy a köztes használat stratégiák bevetése alkalmas

erre, mert arra a két forrásra épül, melyek gyakran egy ilyen szegregált közeg egyetlen forrásai: üres terek és "tele" emberek (helyi lakók, civilek, közösségek, szociológusok, várostervezők stb.).

A köztes használat stratégia lehetőségeit szegregált városi közegben a Budapest VIII. kerületi Magdolna Negyed esetén keresztül vizsgálom.

3 Magdolna Negyedről...

A Magdolna Negyed esete azért érdekes, mert a szociális és etnikai szegregáció egy szűkebb csoportjába sorolható, amely Budapesti viszonylatban is kiemelkedő. Egy olyan nagyvárosi etnikai és szociális alapú mikroszegregátum, amely a nagyvárosi gettosódás majd a gettó felszakadási folyamatok során jött létre, a belváros szívében (Ladányi ...; ...); és ahol átfogó szociális városrehabilitáció és egyre aktívabb civil élet működik. A Negyed e sokszínű jellemzői egyszerre magukban foglalnak számos nehézséget a köztes használatok indítása szempontjából - de ugyanakkor rejtett potenciált is hordoznak.

Magdolna Negyed a híres-hírhedt budapesti VIII. kerület része. A budapesti belváros területén, annak keleti határán helyezkedik el.

Budapestről, és szegregációs folyamatairól röviden - Ladány után, nyíltan rá hivatkozva. (...) Magdolna negyed helye ebben (...)

A terület már a ... években a "szegénység kapuja" volt (>honnan van ez az idézet?). Itt gyűltek össze... (Karinthy, Budapest2050...) A 1990 években (Ladányi a Magdolna Negyedről; megtalálni!). Ma ...lakosa, ...épülete, ...m2 stb. (adatok) Mélyszegénység (adat: ...), stb jellemző a területre. A fenti Ladányi megállapítást, miszerint "a szegények odaszegregálódnak, ahova engedik őket..." az igazolja, hogy az itt lakók többsége kényszerből él itt - mert nem engedheti meg magának a lakóhelyváltást. (...évi kutatás szerint: ...%. Egedy)

2005-ben a VIII kerületet több negyedre osztják; és akkor a Magdolna Negyedben elindul - Budapesten egyedülálló módon - egy komplex **szociális városrehabilitáció**. Az MNP (MNP..., Alföldi..., Rév8,...) program vezetője a Rév8, aki egyedülálló módon - a folyamat során változó formában (ref...) - de mindig önálló egységként működött az Önkormányzati rendszeren belül. A programok alapvető célja nem csupán a fizikai, de a szociális várospusztulás megállítása, és a negyedben élők életkörülményeinek javítása. Kiemelt szempont hogy e városrehabilitáció a meglévő lakosság megtartásával történjen (MNP, Alföldi ref...). Különböző szociális programjaik a negyedben nagy számban előforduló halmozottan hátrányos társadalmi réteget célozzák meg. A MNP programok keretében eddig ... házat újjátották fel, számos szociális programot valósítottak meg, és több közösségi helyet hoztak létre (példák és ref). A program jelenleg a III. ütemében jár (ref...). A Rév8 konstruktív és nyitott vezetése mellett a szociális városrehabilitáció közvetve/közvetlenül számos **civil** szervezet és közösségi csoport megjelenését és megerősödését segítette a területen.

Az üres **térállomány** színes a Magdolna Nben: találunk itt... (2012-2013 évkönyv, Dimitrijevic). A **tulajdonosi** struktúra ennél egyszínűbb: a Negyedben ... önkormányzati tulajdonú bérház található (Budapest2050...), a földszinti üzletek ...%a pedig önkormányzati kézen van (ref...; 2013-2014 évkönyv).

Ladányi azt írja a mikroszegregátumok "szigetszerű" létéről: ...; Lichtenberger a szociális-fizikai várospusztulásról és urban blightról beszél e kapcsán (ref...); Karinthy Frigyes pedig a mai Magdolna Negyedről szóló korabeli riportjában úgy írja le ...-ban: ... (ref...). Ma, 2015-ben a negyedben járva ugyanez a személyes élményünk lehet (2012-2013 évkönyv, Dimitrijevic). Pontosan érzékelhetőek a negyed és külső közeg határait, és azt látjuk, hogy ezek változatos képet mutatnak: ... A szegregáció hatáiról és ennek jelentőségéről... (új szöveg, Wilson, 2014). Kijelenthető azonban, hogy a külső közeg csak nagyon lassan, és megszámlálható térbeli ponton lépi át a **negyed határait**. Eközben a Negyed belsejében meg-meg jelennek az "urban blight" fogalomhoz is köthető "jó hely" foltok. E jó hely foltokból - a már 10 éve tartó MNP szoc. városrehabilitációnak, és az eközben erősödő civil és közösségi életnek köszönhetően - 2015-re egyre több van, és egy összekapcsolódási folyamat figyelhető meg közöttük (példa: Auróra esete).

A köztes használat stratégia a szegregált városrész és a külső közeg közötti (fent taglalt) határokat

hivatott lazítani, és a külső közeget behívni/bevonni a Negyedbe. Azt állítom, hogy e stratégia erősítené a már meglévő jó helyek hálózattá alakítását, és e térbeli hálózatot összekötne a külső közeg hálózataival. Ezáltal pozitívan befolyásolna a fennálló térbeli-társadalmi (*szoc. és etn alapú?*) szegregációt.

4 Köztes használat stratégia peremfeltételei

Az k.h.str. a szegregált városrész és a külső közeg közötti (fent taglalt) határait hivatott lazítani, és a külső közeget behívni/bevonni a Negyedbe. Azt állítom, hogy e stratégia erősítené a már meglévő jó helyek hálózattá alakítását, és e térbeli hálózatot összekötne a külső közeg hálózataival. Ezáltal pozitívan befolyásolna a fennálló térbeli-társadalmi (szociális és etnikai alapú?) szegregációt.

(... ?)

K.h.str. szegregált városi közegben - milyen peremfeltételek mellett jöhet létre? Mit mondanak az UC kutatás eredményei? (urban catalyst fekete új könyv, mert az friss; +Second hand spaces; + keresni FOLYÓIRAT cikket hozzá): ... (2012-2013 évkönyv, Dimitrijevic, lista)

A Magdolna Negyed esettanulmány során e paraméterek listája továbbáryalódott.

Itt összefoglalom (1) a nemzetközi irodalom alapján összefoglalható általános ideális **peremfeltételeket (mi kell)**, majd (2) melléjük állítom a MN jelenlegi állapotára jellemző **adottságokat (mi van)**. Végül pedig (3) felvázolok egy víziót arról, milyen **lépésekkel** közelíthető az elméleti ideális állapot és a MN valósága egymáshoz, annak érdekében, hogy egy kh str elinduljon (**mi lehet**)!

Nézzük e **peremfeltételeket/adottságokat/víziókat** sorba, megnevezve a hozzájuk kapcsolható szerepeket és szerepköröket!

Belvárosi elhelyezés. (1) Ideális peremfeltételek: a tágabb belváros része; könnyen elérhető gyalog, tömegközlekedéssel és úthálózattal, jó infrastruktúra vezet oda.

Kapcsolatok a környező "jó" városi közeggel. (1) Ideális peremfeltételek: van fizikai kapcsolat és átjárási lehetőség; a külső közegből emberek "bejárnak" vagy átközlekednek a területen. MN: a városközponti elhelyezkedésnek köszönhetően az átjárás fizikai feltételei részben adottak; de a környék gettószerű, zárványszerű léte és ehhez tartozó stigmatizált reputációja miatt a külső közeg csak kevés helyen lép át a negyed fizikai határait (lásd fent). Mivel az összekötéshez szükséges fizikai adottságok alapvetően adottak (hard...), így - azok erősítése mellett - a társadalmi, szociális, emberi és különböző soft kapcsolatok erősítése szükséges. Ebben lehet fontos szerepük maguknak a térüttörőknek, és az általuk létrehozott új használatoknak, helyeknek.

Üres térállomány. (1) Ideális peremfeltételek: Legyen sok, és sokféle! MN: ... (2012-2013 évkönyv, Dimitrijevic, lista)

Tele térállomány. Meglévő szolgáltatások, közösségi helyek, terek stb. hálózata. (1) Ideális esetben a területen - az üres térállomány mellett - léteznek életteli és funkciókkal teli, működő helyek is. Ezek lehetnek különböző szolgáltatók, üzletek, közösségi és kulturális terek, sportlehetőségek, vagy egyéb vonzó városi funkciók. Vagyis a köztes használatok egy már - valamennyire - élő közegbe csatlakoznak be. MN: Elmondhatjuk, hogy a Magdolna negyed ebből a szempontból titkos potenciállal rendelkezik. A sok üresen álló üzlet mellett ugyanis számos olyan funkciót és szolgáltatást találunk a Negyed földszintjeibe, melyek Budapesten már csak ritkán fordulnak elő. Ilyenek például a rugókészítő, páncéljavító, akkutöltő. Szintén megfigyelve szimbiózisban (és egy közös térben) működő funkciópárosítások. Ezek közül vannak spontán létrejövők - pl képeretező, hűtött üdítő-áruházi és képeretező egyben; és vannak a szoc. városrehabilitáció keretében alinidított különleges párosítások: pl mosoda és közösségi tér, ahol szociális munkások is dolgoznak.

Aktív szociális városrehabilitáció. (1) Ideális peremfeltételek: szoc. városrehabilitáció van; átfogó koncepciójába belefoglalja a köztes használat stratégiákat mint eszközt; mivel a szoc. városrehab. rendszerint a városi és/vagy helyi hivatalhoz kötődik, így itt nagyon fontos a Hivatal szerepe és hozzáállása. (lásd később!) MN: ...

Civilek, közösségek. (1) Ideális peremfeltételek: vannak, aktívak, helyiekkel tartják a kapcsolatot, tenni akarnak, ötletesek és lelkesek. Nem baj ha nincs pénzük. MN:...Tevékenységük széles skálán mozog -

példák... Jellemző, hogy fő céljuk bevonni a helyi lakosságot, gyerekeket, nőket, időseket, hajléktalanokat, és velük együtt valamit csinálni. Pl.:... Különösen fontos a lakossági közösségi csoportosulások megjelenése is. Szociálisan halmozottan hátrányos közegben az emberek nehezen hallatják a hangjukat, ezért nagyon fontos az ilyen csoportosulások alakulása. Példa erre a Teleki téri... Ez is a nyitott szoc.városrehabilitáció kezdeményezések hozadéka.

Tulajdonosok/bérbeadók pozitív hozzáállása. (1) Ideális peremfeltételek: Az üres térállomány tulajdonosai/bérbeadói jó szemmel néznek, támogatják és befogadják - az általuk is win-win helyzetet hozó - térúttörőket. Partnerek a tulajdonukban lévő üres terek köztes hasznosításában. MN: A Negyed tulajdoni struktúrája Budapesti viszonylatban érdekes képet mutat (...?ez igaz?::): a társasházak közül ... önkormányzati tulajdonú bérház. A házak alján található földszinti üzletek között pedig ... .. (erről van adatom...ref). ~~Ezt kicsit kifejtene itt? 4 mondat? nem itt! majd később, h miért földszintek!...~~ A magas önkormányzati tulajdoni arányok miatt a Hivatal aktív és pozitív szerepvállalása itt elengedhetetlen. Ez egyben kihívást jelent...* - de egy pozitív szemléletváltás esetén viszont óriási lehetőséget, hiszen az egy kézben lévő üres térállomány lehetővé teszi egy nagyléptékű stratégia elindítását.

Hivatal pozitív és aktív hozzáállása. (1) A helyi hivatal támogatja és befogadja a térúttörőket; segítséget nyújt és támogatja az alulról jövő, khstr indítására irányuló kísérleteket. Ideális esetben a Hivatal maga is aktív szereplője a köztes használatok indításában, az alulról jövő kezdeményezésekkel karöltve. Erre jó példa a ... COOPOLIS? HAMBURG? Egy másik példa, az ausztrál Renew Newcastle esetében a hivatal nem vett részt a földszinti üzletek revitalizációjára irányuló összefogott civil kezdeményezésben. Ugyanakkor nem ellenezte, nem akadályozta azt - majd amikor a projekt sikeresnek mutatkozott - maga is bekapcsolódott. A példa azt mutatja, hogy nagy civil akarat és befektetett munka mellett elegendő lehet, ha a Hivatal hozzáállása passzív, de nyitott.

MN: A "less desirable" városrészek esetében a köztes használatok indításában mindenképp nagyobb súly helyeződik a Hivatal szerepére - ezt mutatják a nemzetközi kutatások és tapasztalatok. Az eddigiek alapján látszik, hogy Magdolna negyed esetében ez fokozottan igaz - hiszen a helyi Önkormányzat nem csak mint Hivatal szerepel, hanem mint tulajdonos és szoc.városrehab. szervező is. Ebben az esetben a Hivatal - ausztrál példában megismert - "passzív, de nyitott" hozzáállása a kezdeti előkészítő fázisban jó, amikor erősödnek az alulról jövő kezdeményezések. A köztes h. str indításához viszont - a fent említett többszereplősége miatt, és egyszerűen mert övé az adott üres tér - feltétlenül szükséges a Hivatal aktív részvétele.

Városvezetés - magasabb szintű hivatal. *Ladányi János azt mondja a térbeli-társadalmi szegregáció, a mélyszegénység és az underclass problémáit csak egy olyan magas szintű beavatkozás enyhítheti, amely politikai hovatartozáson és lokális hivatali érdekeken átívelő összefogáson alapszik. A Magdolna Negyed esetében az előzőekben elsősorban a helyi hivatalról volt szó - budapesti városrész lévén a kerületi Önkormányzatról. Ugyanakkor azt feltételezem, hogy egy szegregált városrész esetében - amely a fenti Ladányi által lokálisan meg nem oldható problémák közzé sorolható - fontos maga a magasabb szintű hivatalos szervek és a városvezetés pozitív és mindenképp aktív hozzáállása. Erre jó példa a berlini "SOZIALE STADT" kezdeményezés is, amely...

Magdolna Negyed, azaz Budapest esetében ma már több, az egész város üres tereibek köztes használatára irányuló kísérlet indult el. Ezek közül Civil és építészeti szakmai oldalról kiemelkedik a KÉK szervezésében indított Lakatlan ...sorozat. Hivatalos oldalról pedig meg kell említeni a ...ban indított a Rögtön Jövök kezdeményezést, amely kifejezetten a belváros üres földszinti üzleteire fókuszál,. Fontossága abban is rejlik, hogy a civilek - így a fent említett KÉK is - a szakemberek, és maguk a városlakók összefogásával működik.

Egy ilyen szintű összefogás a város legproblémásabb területeire irányított figyelme nagyban segítené a köztes használat stratégia elindítását. A Ladányi gondolat-párhuzamot továbbszöve feltételezhetjük azt is, hogy e átfogó közös szándék a városvezetés részéről egy halmozottan hátrányos szegregált városrész esetében - elengedhetetlen.

...

5 Összefoglalás és nyitott kérdések

Nyitott kérdés a **dszentrifikáció** veszélye. (...)

A kutatás következő lépései az itt felvázolt peremfeltételek mellett elindított köztes használat stratégia konkrét szereplői és szerepköreit vizsgálja majd budapesti viszonylatban, és a Magdolna Negyed konkrét esetében. A kutatás hosszútávú célja kettős: egyrészt egy konkrét vízió és köztes használat stratégia a budapesti Magdolna Negyedre; tágabb értelemben pedig a köztes használat stratégiák alkalmazásának lehetőségét térképezi fel, városregenerációs eszközként szegregált városrészekben. *(ez túl általános...)*

Összefoglalás: *...a hangsúly az előző fejezeten van, ezt összefoglalni: általános esethez képest miben különleges a Magdolna Negyed esete, és mik a kulcsfontosságú pontok, ahhoz hogy elinduljon egy köztes használat stratégia. (>2013-2014 évvégi tanulmány).Majd újra kitágítan a kört általános kérdésre.*

Dimitrijevic Tijana, BME ÉDI, 2015 január

Köztes használat stratégiák nem kívánatos városrészekben: lehetőségek és kihívások

Esettanulmány Magdolna negyed, VIII. kerület, Budapest + Szerb és német példák tanulságai

"A jelen, a perc, bár átmenetnek véled, tudd meg ez az egész, ez a teljes élet." Bárdosi Artúr, színházi író, műfordító, 1950 körül

Ez a tanulmány - az eddigi doktori kutatás során készített tanulmányokkal szemben - nem egy témarészletet jár körbe, hanem a teljes doktori kutatás eddigi és tervezett elemeit kísérli meg rendszerbe helyezni és egymással összekötni. Az így kapott átfogó kutatási térképből a továbbiak során egy-egy résztémát kiemelek és közelebbről vizsgállok.

Jelen tanulmány három részből áll: (1) a kutatási témához kapcsolódó személyes motiváció kifejtése; (2) eddigi és tervezett kutatási elemek rendszerbe helyezése, kutatási módszerek rövid áttekintése; (3) kutatási térkép; (+) a kutatási térképhez tartozik egy fejezet leltár a kutatás elemeiről.

> Erdélyi utca, Magdolna negyed, VIII. kerület, régóta üresen álló foghíj és egy földszintes ház nyomai

Személyes motiváció és kutatási téma

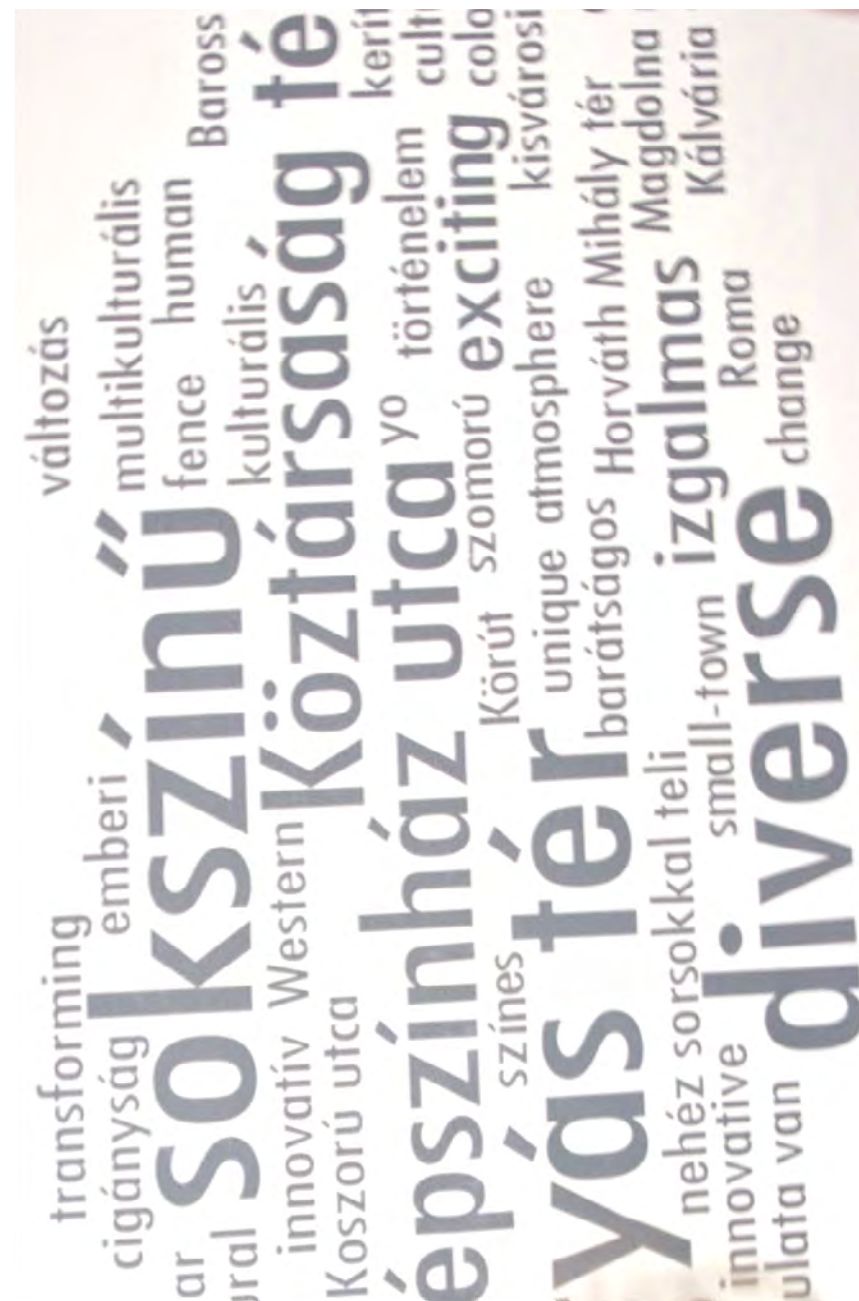
Kiállítás megnyitó, Mátyás tér, Gallery8 Roma művészeti tér: decemberi délután, esti megvilágítás, karácsonyi díszek az utcán. Óbudai egyetem diákjai ácsorognak új téglaburkolatú épületeik előtt, én kiállítás megnyitóra sietek a Gallery8-ba. Jobboldalt a szomszédos kávézóban frissen pörkölik a kávé; balra omladozó háztömb deszkákkal befalazott ablakokkal; a házban mintha részben lagnának.

Kicsit hamarabb érkezem. Utolsó simítások között két cigány kislány többször be-bekopog, kérdezik kint van-e már a rajzuk, és amúgy is - "kezdődik már?"; végül beengedik őket is hamarabb. Kezdődik a megnyitó, közben az egy másik 5-6 éves kislány nagyon szomorú, hogy csak egy rajzát találja kiállítva, pedig "három volt, és csak egy van ott". A galéria vezetője, több kurátor, vendég és a rajztanár elszántan keresik. Megtalálják, kiteszik és a kislány ennek szemlátomást örül - minden résztvevő között Ő izgul a legjobban a kiállítás miatt. A megnyitón sok helyi civil beszélget, borozik, két másik helyi gyerek pedig ünnepélyesen karácsonyi verset mond, és egy kicsit énekel; közben végre az összes rajz a helyén van, és mindegyik jól látszik; a gyerekek elégedettek, a kiállítás sikeres.

Miközben az 1-es számú kislány a rajzait kéri kitenni, a 2-es számú pedig karácsonyi verset szaval (felelőssége teljes tudatában) egyértelműen eszembe jut, miért foglalkozom egy ideje a Magdolna negyeddel, és miért érdekel annyira a köztes használatok lehetősége itt.

> "Az idealitás megteremtői" című kiállítás részlete.

Látható 2015 február 15-éig a Gallery8-ban.

A Magyar Nemzet 2008-ban ezt ír a Magdolna negyedről és az itt folyó szociális városrehabilitációról:

*„Addig is hadd adjunk hírt a bűn sajátos szennyvilágáról (...).
Örökítsünk meg pár típust a bűnözéstől szinte determinált rétegből.
Prostituáltat és futtatóját, drogot, de Isten egyéb potenciális
képmásait is.”¹*

A Magdolna negyed kétségtelenül nehéz sorsú városrész: munkanélküliség, mélyszegénység, halmozottan hátrányos helyzet, lepusztult környezet, és igen - drog problémák, prostitúció és magas bűnözési ráta. Ugyanakkor, a Magdolna negyed olyan hely is, ahol 2004 óta, Magyarországon egyedülálló, aktív és mindent-bele szociális városrehabilitáció² folyik, ahol 12 000 ember él³, több tucat lelkes civil szervezet dolgozik⁴, és ahol minden héten legalább 50 gyerekrajz készül⁵.

A Magyar Nemzet fenti állítása az első bekezdésben említett kisfiúkra is vonatkozik (1-es és 2-es számúra egyaránt), hiszen ők is a Magdolna negyedben élnek, és hiába minden udvariasság, rajz- és zenei tehetség - innen nehéz nyerni. Mit lehet egy ilyen helyzettel kezdeni, emberként-építésként? Személyesen engem ez a kérdés elsősorban nem másokon-segíteni-akarás miatt érdekel. Az előítéletekkel és a kisebbség-többség kérdésével személyes tapasztalataim vannak: Szerbiában mint annak a többségnek a tagja, aki több kisebbséget is megpróbált kiirtani - "hiszen tudjuk hogy azok mind utálnak minket, és

ezelőli védekeznünk kell" felkiáltással - és ahol az előítéletekre való építésből háború és népirtás lett⁶; Szerbiát elhagyva pedig - habár egy nagyon befogadó, kedves közegben - én lettem a kisebbség. Az építész munkám során hol tudatosan, hol tervezetlenül, akarva-akaratlanul - de mindig felbukkan az előítéletek és kirekesztés kérdése.⁷ Erről a kissé kényszerű visszatérésről szól számomra Ady Endre "A föl-földobott kő" verse; és erről beszél Dejan Ilic, a szerbiai legendás REC Irodalmi és Társadalmi Kérdések Magazin szerkesztője, amikor azt mondja:

"Nagyon szeretnék könyvet írni a korai francia film-noir-ról; mindig is érdekelt. Elegem van abból, hogy a szerbek háborújáról, a tagadásról és felelősségvállalásról írok. Pocsék téma. Mindig mérges és ideges leszek tőle. Mégis, csak erről tudok írni.”⁸

Doktori kutatásomnál is a köztes használatok témakörén belül az érdekel, hogy mi lehet a köztes használat stratégiák hatása egy kirekesztett és stigmatizált városrész esetében. Tudják-e valamilyen módon oldani egy olyan nehézsorsú, szegregált városrész vakfoltszerű létét, mint a Magdolna negyed, és ha igen - hogyan? A kutatás során abból a indulok ki, hogy egy ilyen nem kívánatos⁹ - ám belül színes, és rejtett potenciállal rendelkező - városrész esetében a köztes használat stratégia jó eszköz lehet a kirekesztettség feloldására.

¹ JOÓ 2008

² A Magdolna Negyed Programot 2004-ben indította el a Rév8 Zrt.; jelenleg a III. ütem van folyamatban.

³ Önkormányzati éves nyilvántartás, Józsefváros Önkormányzata, 2010

⁴ Ezekről szól "Az idealitás megteremtői" című kiállítás is. GALLERY2014

⁵ A Kesztyűgyár Közösségi Házban minden délután Csámpai Rozi cigány festőművész rajzfoglalkozásokat tart, naponta 10-20 gyerekkel.

⁶ Csak a boszniai háború alatt (1992-95) összesen 104.732 ember esett áldozatul, ebből 82 005 "nem szerb". A szerb háború-indító kampány fontos alapja a meglévő nemzetiségekkel kapcsolatos előítéletek voltak.

⁷ Diplomamunka, 2008, BME: Előítéletek múzeuma, Újvidék; DIMITRIJEVIC 2008

⁸ Dejan Ilic, beszélgetés, 2013; többit a REC magazinról: REC 1999

⁹ A berlini Urban Catalyst kutatás kimutatta, hogy alapvetően két típusú köztes használat stratégiáról beszélhetünk: (1) városközponti, kívánatos helyszíneken; és (2) félreeső perifériális, nem kívánatos helyszíneken. E besorolás szerint a Magdolna negyed és az általam vizsgált helyzet típusa a kettő között helyezhető el: "városközponti, de nem kívánatos". URBAN 2007:24

> Gallery8, "Az idealitás megteremtői" című kiállítás megnyitója; 2014.12.12.
(fotó: Gallery8)

> ZENE U CRNOM - NŐK FEKETÉBEN: volt Jugoszlávia határain átívelő mozgalom; célja a háborús bűnök és áldozatok elismerése; elindítói anyák mindhárom érintett oldalról.

Kutatás felépítése és módszere

"Azt hiszem, úgy tudjuk a legjobban megérteni városaink látszólag titokzatos és helyenként meghökkentő viselkedését, ha egyszerűen közelről megfigyeljük őket (...)"

*Jane Jacobs, író, "The death and life of great american cities", 1961
(saját fordítás)*

A köztes használat stratégiák működését és lehetőségeit egyrészt meglévő, erről szóló **átfogó kutatások** segítségével mutatom be (ilyen a berlini Urban Catalyst kutatás, és az erről szóló Urban Pioneers kiadás¹⁰), másrészt pedig kiválasztott "best practice" **példákkal** támasztom alá. A nemzetközi példák között kiemelkedik a németországi gyakorlat, ahol az ideiglenes használatok már beépültek a hivatalos városregenerációs folyamatokba. Kiemelt eseként vizsgálok még egy szerbiai, belgrádi kezdeményezést - amely éppen a spontán, "fapados" léte miatt lehet inspiráló. Ahogy a kutatás fókusza egyre szűkül, úgy a példák vizsgálati módszere is egyre személyesebbé válik. Így a jövő évre tervezett németországi és szerbiai vizsgálódás már hosszabb (1-2 hónap) helyszíni jelenlétet jelent. Kiválasztott példák mellett a doktori kutatásom **központi esettanulmánya**¹¹ a Budapest VIII. kerületi Magdolna negyed.

> Belgrád, Szerbia: Urban Incubator Belgrade projekt egyik helyszíne, 2013

¹⁰ URBAN 2007

¹¹ Groat és Wang szerint egy építészeti esettanulmány empirikus vizsgálat, amely egy jelenséget vagy helyzetet vesz szemügyre annak saját kontextusban. GROAT-WANG 2002:346

A **Magdolna negyed** a kiválasztott kutatási kérdés szempontjából gyümölcsöző vizsgálati terep a következő jellemzői miatt: (1) fizikai és szociális várospusztulás, ghettsódás jelei, vakfolt a városzövetben; (2) városközponti elhelyezkedés; (4) Magyarországon egyedülálló, komplex szociális városrehabilitáció; (5) aktív helyi civil élet; (6) jelentős mértékű, változatos, kihasználatlan üres térállomány; (7) helyi Önkormányzat magas tulajdoni aránya, ebből adódó szerepe és jelentősége; (8) eddigi köztes használat kísérletek.

Groat és Wang szerint építészeti esettanulmányok egyik kulcs követelménye, hogy a begyűjtött adatok, információk és tapasztalatok különböző szintű és típusú forrásokból származzanak.¹² A Magdolna negyed vizsgálata során a következő **módszereket** használok: (1) Magdolna negyed jelenlegi helyzete és annak kialakulása - kvalitatív kutatási módszer; (2) Magdolna negyed aktuális helyzete, üres térállományának jellemzői - számszerű adatok gyűjtése, rendszerezése és megjelenítése; (3) eddigi köztes használat kísérletek vizsgálata - források elemzése és beszélgetés érintettekkel; (4) saját helyszíni tervezési, kutatási, közösség szervezési munka - "research by design"¹³; (5) lépésről lépésre megtervezett akció végrehajtása és dokumentálása - helyszíni kísérlet.

A kutatás szerkezete fokozatosan ráközelít a kutatási kérdésre - egyrészt szűkül a kutatási téma (köztes használatok > köztes használat stratégiák "nem kívánatos" helyeken), másrészt pedig egyre személyesebbé válnak a bemutatott példák (források elemzése > saját helyszíni tapasztalatok), és egyre nagyobb hangsúlyt kap a személyes gyakorlati szerepvállalás az esettanulmány helyszínén.

Terv szerint a kutatás végén a **téma újra kitágul** - és átkerül általánosabb szintre, felhasználva mind az esettanulmány, mind a bemutatott példák tapasztalatait. Ez a fokozatos ráközelítés, majd kitágítás megfigyelhető a **kutatási térkép** grafikonján is (lásd következő oldalon).

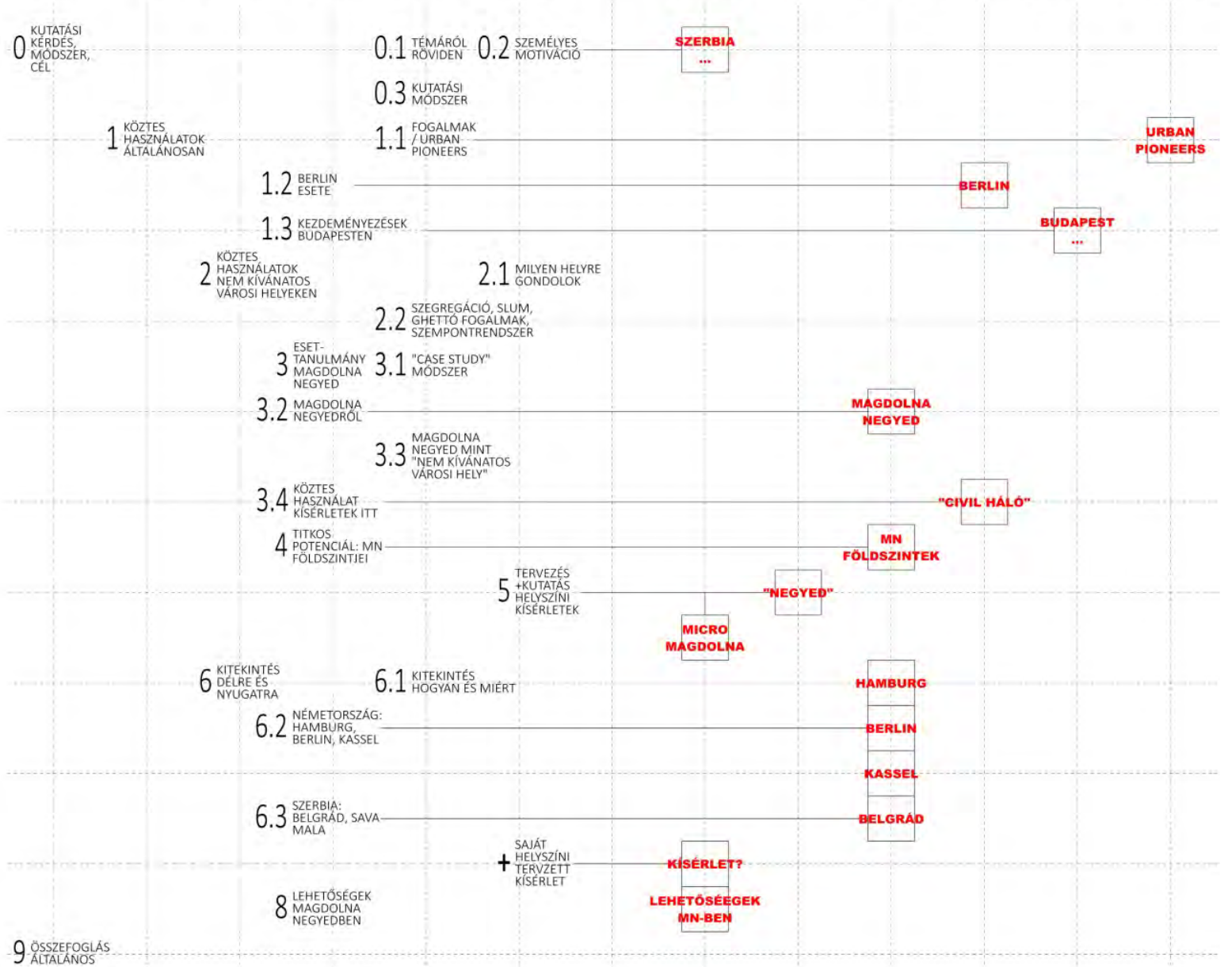
A kutatás végén remélhetőleg két - egymással szorosan összefüggő, de különböző szintű - válasz- és kérdéshalmazt kapunk: egy **tágabb áttekintést** a köztes használat stratégiák lehetőségeiről ghettszerű közegekben; (2) és egy **konkrétabb víziót/kérdésfelvetést** Magdolna negyed esetére.

Kutatási térkép és fejezet leltár >>

---

¹² GROAT-WANG 2002:352

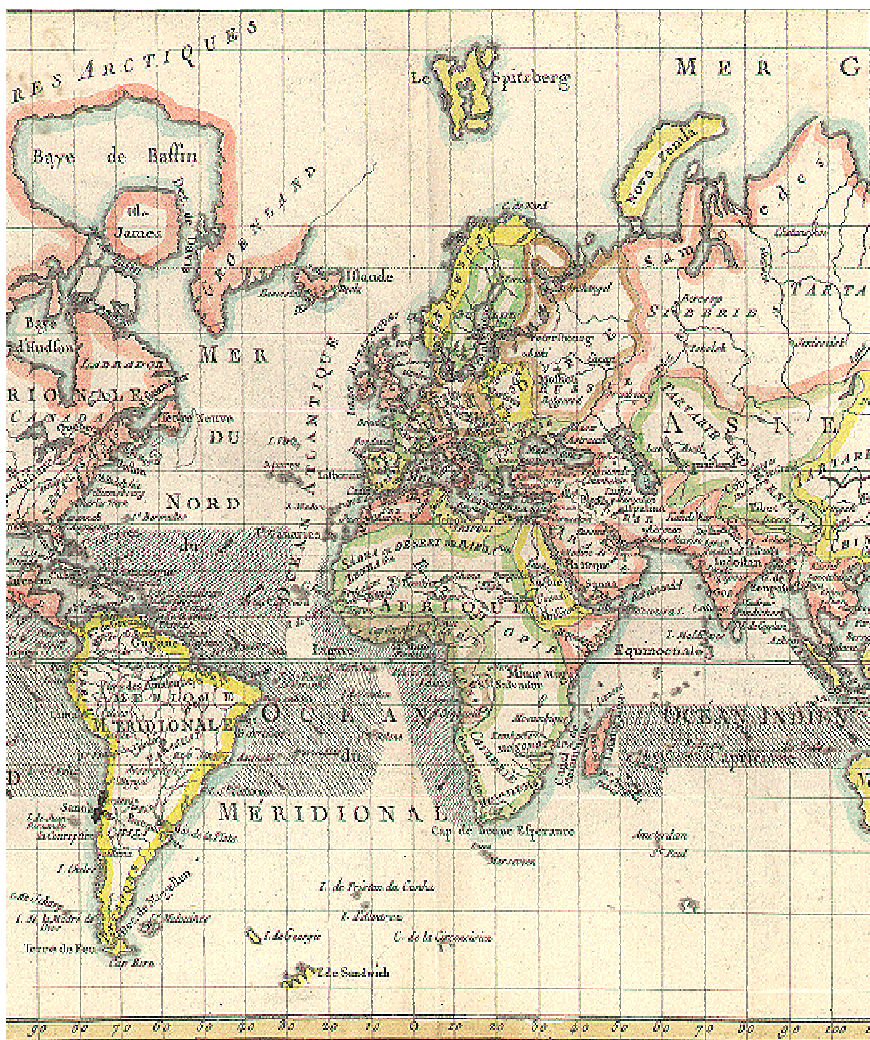
¹³ 2012-2013 a BME ÉDI keretein belül "negyed" projekt, 2013- "micromagdolna" projekt. Többet itt: BME ÉDI 2012/2013; MICROMAGDOLNA

> Doktori kutatás áttekintő térképe

9 ÖSSZEFOGLÁS ÁLTALÁNOS

0 Kutatás kerete - személyes motiváció, kérdés, cél, módszer és kutatási térkép

Lásd előző fejezeteket.

>> "Személyes motiváció", "Kutatás felépítése és módszere", "Kutatási térkép", 2014/2015/1

1 Köztes használatokról általában

Városainkban a gazdasági és társadalmi átalakulások olyan paragon álló, valamire váró tereket eredményeznek, melyek aktiválása hagyományos befektetésekkel, térhasznosítási modellekkel és (város)tervezési folyamatokkal nem valósítható meg. E kiüresedett terek rugalmas használati módja a **köztes használatok** (Zwischennutzung, temporary use) és térúttörők (Raumpioniere, space pioneers) jelensége és stratégiája. A köztes használatok fogalmát és működési mechanizmusát a berlini Urban Catalyst kutatásra támaszkodva, Berlin példáján keresztül mutatom be. Röviden kitérek a kérdés magyarországi aktualitására, és friss budapesti kezdeményezésekre.

>> "Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben", 2012/2013/2.

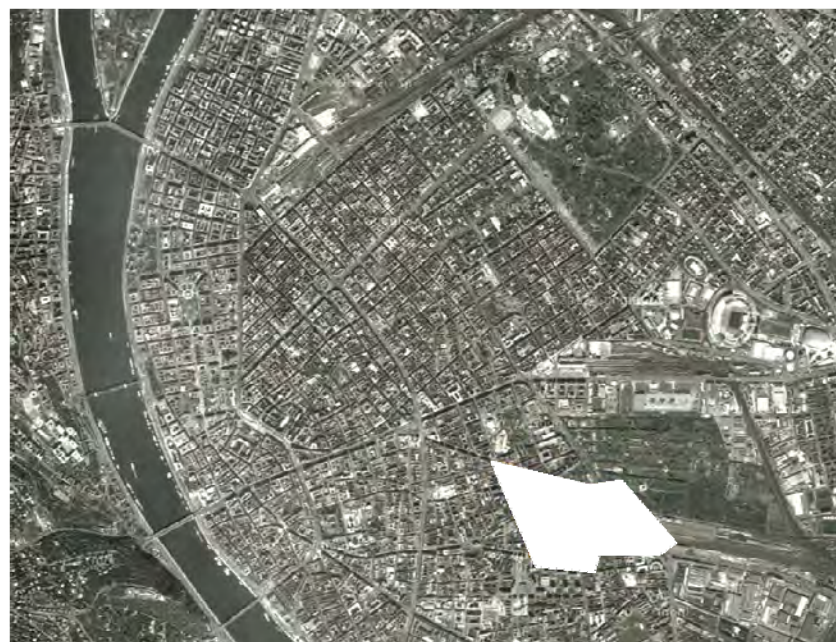

2 Köztes használat stratégiák nem kívánatos városrészekben

Az ideiglenes, köztes használatok máshogy működnek vonzó városi környezetben, és máshogy elhagyatott, hátrányos helyzetű városrészekben.¹⁴ Doktori kutatásom során ez utóbbi kérdéssel foglalkozom. Mi a köztes használatok lehetősége, szerepe és hatása hátrányos helyzetű, zárványszerű városi közegben? Miért stratégia?

Mit értek itt "**nem kívánatos városrész**" alatt? Miért szükséges ilyen helyzeteket külön vizsgálni a köztes használatok szempontjából? Munkaközi saját fogalom meghatározása; gheztó, slum, szegregáció, várospusztulás fogalmainak áttekintése. "Nem kívánatos városrész" fő jellemző pontjainak meghatározása fenti fogalmak mentén.

>>"Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben", 2012/2013/2.; **kiegészítendő**

3 Esettanulmány: Magdolna negyed

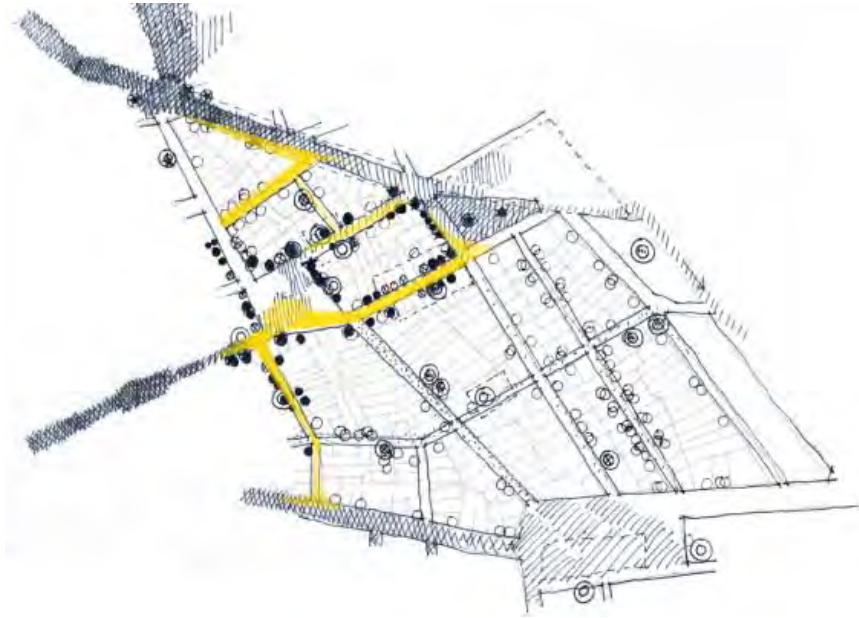
Kutatásom központi esettanulmánya a Budapest VIII. kerületi **Magdolna negyed**. Karinthy Frigyes a Teleki térről szóló korabeli riportjában úgy beszél erről a környékről, mintha egy különálló ország lenne, "város a városban, önálló nyelve, szokásai törvényei vannak". Ma, a negyedben járva időnként ugyanez a benyomás érhet: egy másik, ismeretlen ország.

Ebben a fejezetben magát a Magdolna negyedet, mint az esettanulmány helyszínét mutatom be - alakulását, városon belüli szerepét és helyzetét, és mai állapotát járom körbe több szempont szerint; majd értékelem az előző fejezet szempontrendszer szerint mint "nem kívánatos" városrészt.

>> "Ideiglenes használatok lehetőségei zárt közegben. Esettanulmány: Budapest, 8. kerület Magdolna negyed", 2012/2013/1.; **kiegészítendő**

¹⁴ URBAN 2007:24

4 Magdolna negyed földszintjei

Ez a fejezet a Magdolna negyed földszinti üzleteit vizsgálja, mint potenciális köztes használat terepet. A negyed különböző dimenzióit külön rétegekre bontva vizsgálom. A **rétegek** feltárásánál figyelmebe veszem mind a kemény adatokat, mind a helyszínen tapasztalt "színes szagos" valóságot. A kutatási rétegekről készített térképeket elemzem, majd egymásra vetítek. A rétegek egymásra vetítése és együttes elemzése kirajzolja azokat a területeket, ahol első körben érdemes megmozdítani a negyed és külső közeg határait és **katalizátor** hatású köztes használatokat indítani, figyelembe véve a negyed adottságait és az elképzelt köztes használat stratégia céljait. Egyben kirajzolódnak a téma fő szereplői, és fő kihívásai is.

>>"Ideiglenes használatok és Magdolna negyed földszintjei",

5 Kutatás és tervezés:

kísérletek a Magdolna negyedben

Magdolna negyed mint köztes használat terep - kezdeti peremfeltételek vizsgálata. Eddigi helyi köztes használat **kísérletek** rövid bemutatása. Civil Háló esetének bemutatása. Saját helyszíni tervezési, kutatási és közösség szervezési tapasztalatok bemutatása és értékelése: "NEGYED" és "MICROMAGDOLNA" projektek.

>>"Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben", 2012/2013/2.; Micromagdolna közös projekt Borsos Melindával, 2013-2014; **kiegészítendő**

6.1 Kitekintés délre: Belgrád

Spontán alakulás, váratlan fordulatok, időnként mégis működő és inspiráló: **fapados** köztes használatok a belgrádi Urban Incubator Belgrade projektben. Belgrád sajátos, sokáig megrekedt helyzete, változatos informális-illegális fejlődése, üres térállománya, szomszédos régióbeli helyzete miatt termékeny kutatási talaj és jó párhuzam Budapest számára. Személyes kötődésem és nyelvismeretem miatt jól kutatható.

>>Pályázati anyag - kutatási vázlat a témáról, 2014; **teljes**
Belgrádi BME ÉDI tanulmányút 2013, tapasztalatok összegzése. **megírni**
Újabb, hosszabb belgrádi tartozkodás során UIB projekt részletesebb vizsgálata. **elutazni, megvizsgálni**

6.2 Kitekintés nyugatra:

Berlin, Kassel, Hamburg

A köztes használat stratégiák a németországi városfejlesztési és **városrehabilitációs gyakorlat** mindennapi, elfogadott részei. Pár hónapos helyszíni tartozkodás során szeretnék első kézből többet megtudni öt kiválasztott németországi példa elindításáról és működéséről. Az esetek kiválasztásánál fontos szempont volt az elindítás körülménye, és a lentről-fentről való kezdeményezések aránya. A példák közül kiemelten tervezem vizsgálni a berlini Coopolis köztes használat közvetítő iroda mindennapi működését. E németországi közvetlen tapasztalatok hasznosak lesznek egy magyarországi, Magdolna negyedbeli lehetséges vízió felállításánál.

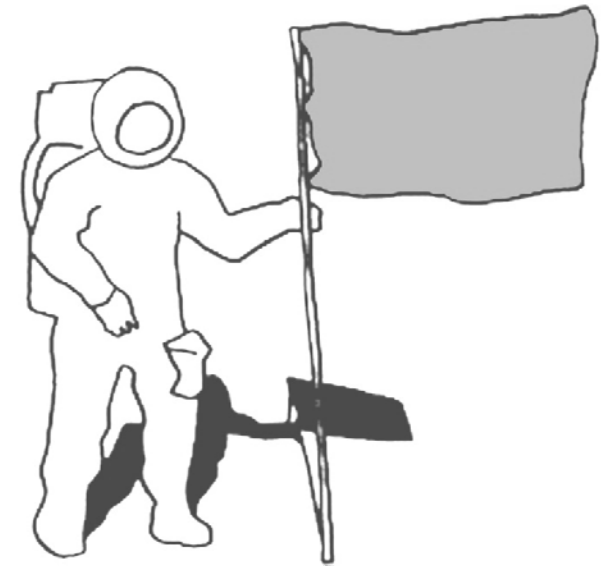
>> Pályázati anyag angol nyelven; indoklás; **németországi példák kiválasztása és rövid bemutatása.** 2014; **teljes**

8 Összefoglalás 01: köztes használatok stratégiák a Magdolna negyedben - víziók, kérdések, lehetőségek

Összefoglalás az esettanulmány és a vizsgált nemzetközi példák, szerb, illetve német esetek tanulságai alapján. **Vízió** egy lehetséges Magdolna negyed köztes használat stratégiáról - peremfeltételek, szereplők, lépések, helyszínek, típusok stb.

>> Összefoglalás - konkrétan Magdolna negyed esetére **összefoglalás**

9 Összefoglalás 02: köztes használat stratégiák nem kívánatos városrészekben

Kutatási kérdés és téma visszahelyezése **általános** szintre, az eddigi teljes kutatás és esettanulmány tapasztalatai alapján. Ajánlás és kérdések.

>> Összefoglalás - általánosan, tágabban. **összefoglalás**

Irodalomjegyzék

- MAGDOLNA 2005 "Magdolna negyed szociális város-rehabilitációs program" <http://epiteszforum.hu/magdolna-negyed-szocialis-varos-rehabilitacios-program>
- VÁROSKUTATÁS 2004 Geróházi, Éva et.al. "A szociális városrehabilitáció: koncepció, eszközrendszer és modellkísérletek előkészítése"; Városkutatás Kft., Budapest, 2004
- GALLERY8 2015 GALLERY8 ROMA MŰVÉSZETI TÉR "Idealitás megeteremtői" című kiállítás <http://gallery8.org/hu/news/2/60/az-idealitas-megteremtoi>
- JOÓ 2008 István, Joó: "A Józsefváros mélyén" In: Magyar Nemzet, 2008.04.22.; Magyar Nemzet Online: http://mno.hu/migr_1834/a-jozsefvaros-melyen-385362
- ZENE U CRNOM - WOMEN IN BLACK <http://zeneucrnom.org/index.php?lang=en>
- JUGOSZLÁV HÁBORÚ HIVATALOS SZÁMSZERŰ ADATAI http://www.camo.ch/hag_broj_zrtava_bih.htm
- REC REC - A magazine for literature and culture <http://www.fabrikaknjiga.co.rs/o-fabrics/>
- REC 1999 Gojkovic, Drinka - Dimitrijevic, Nenad "Why REC again?" In: REC, cyber edition, no. 001; 1999 http://www.b92.net/casopis_rec/arhiva/iliceng.html
- GROAT-WANG 2002 Groat, Linda - Wang, David: *Architectural research methods*. John Wiley & Sons, Inc., New York, 2002 (újabb kiadás is van)
- (INTERNETES FORRÁSOK MEGTEKINTÉSE: 2015.01.08.)
- SECOND 2012 Haydn, Florian - Temel, Robert (eds.): *SECOND HAND SPACES*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2012
- URBAN 2007 Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin: *Urban Pioneers. Berlin: Stadtentwicklung durch Zwischennutzung*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2007
- LICHTENBERGER 1995 Lichtenberger, Elisabeth - Cséfalvay, Zoltán - Paal, Michaela: *Várospusztulás és -felújítás budapesten*. Magyar Trendkutató Központ, 1995.
- TELLER 2007 Teller, Nóra: *Hátrányos helyzetű csoportok térbeli koncentrációja*. Tanulmány, Budapest, 2007
- SAJÁT TANULMÁNYOK/PROJEKTEK:
- 2012/2013/1 "Ideiglenes használatok lehetőségei zárt közegben. Esettanulmány: Budapest, 8. kerület Magdolna negyed" http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/659-dt_kutatas_2013_1.pdf
- 2012/2013/2 "Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben" http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/660-dt_kutatas_2013_2.pdf
- 2013/2014/1 "Ideiglenes használatok és Magdolna negyed földszintjei" http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/662-dt_kutatas_2014_1.pdf
- 2013/2014/2 "Köztes használat stratégia Magdolna negyed földszintjeire" http://dla.epitesz.bme.hu/wp-content/uploads/2014/07/dimitrijevic_magdolnafoldszintek_140608.pdf
- NEGYED és MICROmagdolna projektek blogja (Borsos Melindával közösen): <http://negyed.wordpress.com/>

Németországi és szerbiai példák:

ÁLTALÁNOS:

Eisinger, Angelus; Seifert, Jörg (Hrsg.): URBANRESET: Freilegen immanenter Potenziale städtischer Räume / How to Activate Immanent Potential of Urban Spaces, Barcelona, Basel, New York 2012.

SECOND HAND SPACES. Florian Haydn, Robert Temel (eds.), Berlin: Jovis, 2012

DER MENSCHLICHE FAKTOR. WIE ARCHITEKTUR UND DESIGN ALS SOZIALE KATALYSATOREN WIRKEN, Martin Ludwig Hofmann. München: Wilhelm Fink, 2012

SHRINKING CITIES - ATLAS DER SCHRUMPFENDEN STÄDTE/ATLAS OF SHRINKING CITIES. Philip Oswalt, Tim Rienits (ed.), Ostfildern: Hatje Cantz Verlag, 2006

CITY AS LOFT. ADAPTIVE REUSE AS A RESOURCE FOR SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT. Martina Baum, Kees Christiaanse (eds.), Zurich: Gta, 2012

BERLIN:

Coopolis Zwischennutzungsagentur
<http://www.coopolis.de/>

KASSEL:

PROJEKTOR.LABOR KASSEL

<http://www.prjctr.net/index.php>

STYLEFUSION KASSEL - RAUM FÜR URBANE EXPERIMENTE

<http://stylefusion.de/>

URBANIRGENDWAS

<http://urbanirgendwas.wordpress.com/>

NEXTKASSEL

<http://www.nextkassel.de/>

<http://www.nexthamburg.de/>

HAMBURG:

DAS GÄNGEVIERTEL HAMBURG

<http://das-gaengeviertel.info/>

PARK FICTION PROJEKT

<http://park-fiction.net/>

HAMBURG KREATIVGESELLSCHAFT

<http://kreativgesellschaft.org/>

NEXTHAMBURG

<http://www.nexthamburg.de/>

ZWISCHENNUTZUNG FORUM ALTONA HAMBURG UND FRAPPANT E.V.

<http://frappant.org/>; <http://www.forum-bremen.info/>

[http://www.altona-altstadt.de/grosse-](http://www.altona-altstadt.de/grosse-bergstrasse/_downloads/2013/IEK_Altona-Altstadt__Teil_C.3_Anlass_der_Fortschreibung.pdf)

[bergstrasse/_downloads/2013/IEK_Altona-](http://www.altona-altstadt.de/grosse-bergstrasse/_downloads/2013/IEK_Altona-Altstadt__Teil_C.3_Anlass_der_Fortschreibung.pdf)

[Altstadt__Teil_C.3_Anlass_der_Fortschreibung.pdf](http://www.altona-altstadt.de/grosse-bergstrasse/_downloads/2013/IEK_Altona-Altstadt__Teil_C.3_Anlass_der_Fortschreibung.pdf)

BELGRÁD

Studio Basel: BELGRADE FORMAL IN-FORMAL: A RESEARCH ON URBAN

TRANSFORMATION. ETH, Scheidegger & Spiess, Basel, 2012

URBAN INCUBATOR BELGRADE, www.goethe.de/urbanincubator

(INTERNETES FORRÁSOK MEGTEKINTÉSE: 2014.11.01.)

FENTRŐL ÉS LENTRŐL

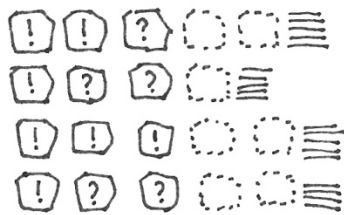
Köztes használat stratégiák lehetőségei "rossz" városi helyeken | esettanulmány Magdolna Negyed, Budapest

Dimitrijevic Tijana, BME Építőművészeti Doktori Iskola, 2014. november

Doktori kutatás átfogó munkaközi vázlata és tervezett lépései

01. EDDIGIEN A'TREN.
FEJEZETENRE BONTÁS.
ABSTRACT / FEJZET.

02. EDDIGIEK ÉRTEK-
EVESE
· MIRE JÖTTEM RA?
· MITOTT KÉRDÉS?
· MI HIA'N'YLIK?
· + IRODALOM

03. KÉRDÉSEK ÉS HIA'N'OK
FELTÖLTÉSE...

04. KITEKINTÉS
· BEST PRACTICE
· MUGATRÓL (DE)
· FAPADOS (SBB)
· KÍSÉRLET KELETRŐL

05. OPERATÍV
· KUTATÁSBÓL ÉS
· HELYI NI TAPASZTALATOKBÓL
· AJÁNLAT ÖNKORM. NAK FIZEKRE
· SAJÁT KÍSÉRLET

★ KUTATÁS
ÖSSZ KÉRDÉSE
ÉS CÉLJA ?!

FENTRŐL ÉS LENTRŐL

Köztes használat stratégiák lehetőségei "rossz" városi helyeken | esettanulmány Magdolna Negyed, Budapest

2014/2015 évre tervezett lépések

01 eddigiek áttekintése

- .1 fejezetekre bontás
- .2 absztrakt/fejezet

02 eddigiek értékelése

- . fejezetenként
- .1 mire jöttem rá > tézis kezdetek
- .2 nyitott kérdések > ?
- .3 mi hiányzik? > elmélyítés
- .4 új irodalom és források

03 kutatás kiegészítése

- . kérdések és hiányok feltöltése fejezetenként
- . fejezetek közötti új összefüggések

04 kitekintés új fejezetek

- .1 best practice példák Nyugatról (Németország: Kassel, Hamburg, Berlin)
- .2 fapados kísérlet Keletről (Szerbia: Belgrád)

05 operatív kísérletek

- .1 fentről:
Köztes használat stratégia
MN földszintjeire - ajánlat
Önkormányzatnak
- .2 lentől:
Köztes használat kísérlet
- saját projekt elindítása egy
MN földszintben,
MICROmadolnával
- . tapasztalatok elemzése

miért? kutatás célja

- . kutatási össz-kérdés
- . kutatás célja/eredménye

FENTRŐL ÉS LENTRŐL

Köztes használat stratégiák lehetőségei "rossz" városi helyeken | esettanulmány Magdolna Negyed, Budapest

Bevezetés

Vannak olyan helyek, melyek pár percre vannak a frekvenciált és hétköznapi városi útvonalaktól, mégis a madár sem jár arra. Olyan helyek, ahol nem, vagy nagyon ritkán és lassan épülnek új házak, és ahol a mélyszegénység, a drog, a kirekesztés és a munkanélküliség mindennapi dolog. Ugyanakkor színes, eleven közegek - és a központi helyzetük mellett csak két dolog van, amire építhetnek: a helyi lelkes civilek, városfejlesztők és lakosok, és a változatos üres térállomány. Kutatásomnál abból indulok ki, hogy ebben a helyzetben egy köztes, ideiglenes használat stratégia jó és fontos eszköze lehet a szociális városrehabilitációnak - hiszen pontosan erre a két fő adottságra épít. Míg vonzó városi helyzetekben a köztes használatok spontán jelenségeként is létrejöhetnek, addig a slum-szerű közegeknél mindenképpen stratégiáról kell, hogy beszéljünk. E stratégiák közös jellemzője, hogy magukban egyesítik a kreatív és kevés pénzből megvalósítható alulról jövő törekvéseket és a felülről jövő hivatalos városfejlesztési terveket. Milyenek a köztes használat stratégia halmozottan hátrányos helyzetű városi közegekben, és milyen stratégiát lehet indítani a Budapest VIII. kerületi Magdolna Negyedben?

A kutatás két irányból közelít a témához: egyrészt nemzetközi példák és gyakorlatok elemzésén keresztül elméleti síkon, másrészt pedig az esettanulmány helyszínén végzett (saját) kísérleteken keresztül a gyakorlatban is. A két szál folyamatos kölcsönhatásban van. A nemzetközi példák között kiemelkedik a németországi gyakorlat, ahol az ideiglenes használatok már beépültek a hivatalos városregenerációs folyamatokba. Kiemelt esetként vizsgálom még egy szerbiai, belgrádi kezdeményezést - amely éppen a spontán, "fapados", ámde inspiráló léte miatt mutathat jó irányokat a magyarországi helyzet számára.

Jelen írás a kutatás aktuális állapotát mutatja be: egy kísérletet a kutatási lépések átfogó rendszerbe foglalására, illetve az eddigi munka leltárát és értékelését.

FENTRŐL ÉS LENTRŐL

Köztes használat stratégiák lehetőségei "rossz" városi helyeken | esettanulmány Magdolna Negyed, Budapest

Doktori kutatás átfogó munkaközi vázlata

- 00 TÉMA BEVEZETÉSE
- 01 KÖZTES HASZNÁLATOKRÓL
- 02 "ROSSZ" VÁROSI HELY
- 03 KÖZTES HASZNÁLATOK ROSSZ HELYEKEN **külön fejezet, vagy 01+03?*
- 04 ESETTANULMÁNY HELYSZÍNE - MAGDOLNA NEGYED
- 05 KÖZTES HASZNÁLATOK A NEGYEDBEN - EDDIG
- 06 EGY SAJÁT KÍSÉRLET: NEGYED ÉS MICROMAGDOLNA PROJEKTEK **05+06? 10?*
- 07 ZOOMOLÁS: KÖZTES HASZNÁLATOK NEGYED FÖLDSZINTJEIBEN
- 08 KITEKINTÉS 1: SIKERES STRATÉGIÁK - NÉMETORSZÁG
- 09 KITEKINTÉS 2: SPONTÁN FAPADOS PÉLDA - BELGRÁD, SZERBIA
- 10 LEHETSÉGES STRATÉGIA A MAGDOLNA NEGYEDRE
- 11 KÖZTES HASZNÁLAT STRATÉGIÁK ROSSZ HELYEKEN - TÉZISEK?

Kutatási leltár: eddigiek rendszerezése és értékelése + tervezett új lépések

...	bevezető sorok a témához
<	hol/mikor foglalkoztam a témával
!	mire jöttem rá?
?	mi hiányzik? nyitott kérdések
/	további fontos irodalom
+	tervezett lépések
új	új fejezet/téma részlet

00 TÉMA BEVEZETÉSE

Mik azok a köztes használatok? Miért érdekesek ma? Mi lehet a szerepük halmozottan hátrányos helyzetű városi közegekben? Mit remélhetünk tőlük és miért érdekes ez?

... Városainkban a gazdasági és társadalmi átalakulások olyan paragon álló, valamire váró tereket eredményeznek, melyek aktiválása hagyományos befektetésekkel, térhasznosítási modellekkel és (város)tervezési folyamatokkal nem valósítható meg. E kiüresedett terek rugalmas használati módja a **köztes használatok** (Zwischennutzung, temporary use) és térúttörők (Raumpioniere, space pioneers) jelensége és stratégiája. Az ideiglenes, köztes használatok máshogy működnek vonzó városi környezetben, és máshogy elhagyatott, hátrányos helyzetű városrészekben.¹ Doktori kutatásom során ez utóbbi kérdéssel foglalkozom. Mi a köztes használatok lehetősége, szerepe és hatása hátrányos helyzetű, zárványszerű városi közegben? Kutatásom esettanulmánya Magdolna negyed - a budapesti VIII. kerület legnehezebb sorsú része.

Fontos megjegyezni, hogy míg a vonzó és "kívánatos" városi helyzetekben az itt tárgyalt köztes használatok spontán, alulról jövő jelenségként is létrejöhetnek, addig a hátrányos helyzetű közegek esetében mindenképpen **stratégiáról** kell, hogy beszéljünk. Az eddig megvalósult ideiglenes használat stratégiák közös jellemzője, hogy magukban egyesítik a kreatív és kevés pénzből megvalósítható alulról jövő törekvéseket és kezdeményezéseket, a felülről jövő hivatalos városfejlesztési tervekkel. A térúttörők lehetnek átmeneti használói egy térnek, míg egy klasszikus funkció nem jön létre, de ők maguk is válhatnak klasszikus befektetéssé. Mindenképp egy alakuló folyamatról van szó és e rugalmasság az, ami alkalmassá teszi az ideiglenes használat stratégiákat megrekedt városi helyzetek előmozdítására. Egy ilyen stratégia peremfeltételeit, megvalósíthatóságát és feltételezett pozitív hatásait kutatom **Magdolna negyed** esetén keresztül.

< *saját tanulmány: 2013/2014/2*

? *Mi a kutatási kérdés? Mi a kutatás konkrét célja? Közben ellenőrizni. Operatív eredmények?*

01 KÖZTES HASZNÁLATOKRÓL

*Összefoglalás a fő szereplőkről, jellemzőkről és jellemző működési mintákról. Spontán jelenség, vagy alkalmazható stratégia? Fentről indított, vagy lentől kialakuló? Miért érdekes ez? > **Köztes használatok működése egy "best practice" példán keresztül (Renew Newcastle).***

... **Az ideiglenes használatok** - Zwischennutzung, temporary use - jelensége ma jól ismert és spontán vagy tervezett formában sok helyen fordul elő. Városaink és használatuk merevségét oldják változások idején ezek a köztes, átmeneti használatok és térúttörők. Gondolhatunk itt az üres gyárépületekben megtelepedő színházakra és galériákra (budapesti Trafó), szezonálisan pár évig élő szabadtéri koncerthelyekre (régi budapesti Zöld pardon), földszinti üzlethelyiségek áthidaló elfoglalására (Rögtön Jövök ötletpályázat kezdeményezése) vagy a bontásra váró épületek átmeneti használatára, mint a berlini Palast der Republik esetében. A köztes használatok témaköréhez tartozó fogalmak tisztázásánál a **berlini Urban Pioneers** kiadványra és hozzá kapcsolódó Urban Catalyst kutatásra támaszkodom, amely a témáról átfogó képet ad. (...)

¹ URBAN 2007:24

A berlini Urban Catalyst kutatás szerint az ideiglenes használatok tervezett alkalmazása jó városfejlesztési eszköz. A Berlinben működő üres-helyeket-közvetítő-irodák (pl. Coopolis Zwischennutzungsagentur) sikerei is ezt igazolják. A térüttörök új tartalommal töltik ki az üresen álló, valamire váró - felújításra, befektetőre, egy terv megvalósítására, bérlőre, engedélyre - tereket, ezáltal ezek többé már nem lyukak a város szövetében, hanem új színfoltok. Az eddig parlagon álló helyek felkerülnek a térképre, ami pozitívan tudja befolyásolni akár az egész város képét is. (...)

< saját tanulmányok: 2012/2013/1-2

! ...

? Téma magyarországi aktualitásáról rövid összefoglaló. Fentről és letről jövő kezdeményezések. pl.: Rögtön Jövök; Nyitva fesztivál; Placc; KÉK Lakatlan; Coming Soon project.
?: mennyire kell ezt részletesen?

// Elmélet:

Eisinger, Angelus; Seifert, Jörg (Hrsg.): URBANRESET: Freilegen immanenter Potenziale städtischer Räume / How to Activate Immanent Potential of Urban Spaces, Barcelona, Basel, New York 2012.

DER MENSCHLICHE FAKTOR. WIE ARCHITEKTUR UND DESIGN ALS SOZIALE KATALYSATOREN WIRKEN, Martin Ludwig Hofmann. München: Wilhelm Fink, 2012

SECOND HAND SPACES. Florian Haydn, Robert Temel (eds.), Berlin: Jovis, 2012

SHRINKING CITIES - ATLAS DER SCHRUMPFENDEN STÄDTE/ATLAS OF SHRINKING CITIES. Philip Oswald, Tim Rienits (ed.), Ostfildern: Hatje Cantz Verlag, 2006

TEMPORARE RAUME: KONZEPTE ZUR STADTNUTZUNG. Florian Haydn, Robert Temel (eds.), Basel: Birkhauser, 2006

Példák elemzése:

CITY AS LOFT. ADAPTIVE REUSE AS A RESOURCE FOR SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT. Martina Baum, Kees Christiaanse (eds.), Zurich: Gta, 2012

URBAN CATALYST. STRATEGIES FOR TEMPORARY USE.

Philipp Oswald, Klaus Overmeyer, Philipp Misselwitz (eds.), Barcelona: ACTAR, 2007

POP-UP CITY

Magyarországi kezdeményezések: ...

02 "ROSSZ" VÁROSI HELY

Mit értek itt "rossz városi helyek" alatt? Munkaközi saját fogalom meghatározása. Gettó, slum, szegregáció, várospusztulás fogalmainak áttekintése a kutatás szempontjából. Milyen helyzeteket vizsgálók? "Rossz városi hely" fő jellemző pontjainak meghatározása fenti fogalmak mentén.

< saját tanulmány: 2012/2013/1

! ...

? Alaposan körbe kell járni az általam éppen "rossz" városi helynek nevezett közeg fogalmát. Erről tág irodalom és fogalomrendszer van. Ezeket számba venni, és pontosítani, mire gondolok itt.

// **társadalmi és térbeli szegregáció:**

BUDAPEST TÉRBENI-TÁRSADALMI SZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSAI, Csanádi Gábor - Ladányi János; Akadémiai Kiadó, Budapest 1992

BUDAPEST - A VÁROSSZERKEZET TÖRTÉNETÉNEK ÉS A KÜLÖNBÖZŐ
TÁRSADALMI CSOPORTOK VÁROSSZERKEZETI ELHELYEZKEDÉSÉNEK
VIZSGÁLATA, Csanádi Gábor - Ladányi János; Készült az MTA-SOROS Alapítvány anyagi
támogatásával, 1987

fizikai és szociális várospusztulás:

VÁROSPUSZTULÁS ÉS -FELÚJÍTÁS BUDAPESTEN; Elisabeth Lichtenberger, Cséfalvay
Zoltán, Michaela Paal, Magyar Trendkutató Központ, 1995

slum: ...

ghetto: ...

03 KÖZTES HASZNÁLATOK ROSSZ HELYEKEN

Doktori kutatásom szűkebb témája. Miért érdekes ez a keresztmetszet? A kutatás miből indul ki? Milyen pozitív hatásokat remélhetünk? A dzsentrifikáció veszélye. > Urban Catalyst berlini kutatás eredményei erről. > Egy példa?

... Az Urban Catalyst kutatás berlini tapasztalatok alapján a Zwischennutzung városfejlesztő eszközként való alkalmazására két stratégiát ajánl. Más a stratégia az üresen álló, de városközponti jó helyekre, és más a félreeső, elhagyatott és nem kívánatos helyszínekre². Hátrányos helyzetű, nem kívánatos területen a sikeres ideiglenes használatok elengedhetetlen összetevője az illetékes **hatóságok konstruktív és nyitott hozzáállása.** (...)

< saját tanulmányok: 2012/2013/1-2

! ...

? *Külön kell kezelni ezt, vagy 01 része?

Egy pont idevaló köztes használat téma elemzése. > Holland példa: hágai Paul Krugerlan utca rehabilitációja, Manish Dixit.

Dzsentrifikáció mint mellékhatás?

/|| **Hágai példa:**

<http://paulkrugerlaan.com/?lang=en> (17-11-2014)

http://mandiner.hu/cikk/20141117_holland_tapasztalatok_alapjan_ujulhat_meg_a_nepszinhaz_utca

...

Magdolna Negyed példa:

KÖZÖSSÉGI RÉSZVÉTEL A VÁROSFEJLESZTÉSBEN - A MAGDOLNA NEGYED TANULSÁGAI; Alföldi György DLA, egyetemi docens; „Párbeszéd és együttműködés, Területfejlesztési Szabadegyetem 2006-2010” (szerkesztette: dr. Fábíán Attila, Sopron, Nyugat-Magyarországi Egyetem, 2010) <http://epiteszforum.hu/node/17619> (megtekintve: 2012.10.10.)

Dzsentrifikációról:

OASE#73 GENTRIFICATION Flows and Counter Flows, Journal for Architecture, NAI Uitgevers Publishers, Rotterdam, 2007

Általános köztes használat irodalom alapján e keresztmetszet vizsgálat: lásd 01

---

² URBAN 2007:24

04 ESETTANULMÁNY HELYSZÍNE - MAGDOLNA NEGYED

Magdolna negyedről röviden - elhelyezkedés, kialakulás története, mai körülmények és adatok. Negyed jellemzése és besorolása mint "rossz hely". Személyes élmények. Miért legyenek itt köztes használatok?

< saját tanulmányok: 2012/2013/1

!

? Magdolna Negyed besorolása a 02-es fejezet fogalmi rendszerébe. Röviden elemezni: hogyan és miért lett ilyen?

/|| **Negyed történetéről:**

Csanády-Ladányi a budapesti szegregációról/Magdolna Negyedről.

Interjú Alföldi Györggyel, Erdősi Sándor szociológussal?

05 KÖZTES HASZNÁLATOK A NEGYEDBEN - EDDIG

Kezdeti adottságok köztes használatok kialakulásához: elhelyezkedés, üres térállomány, potenciális szereplők, hivatal szerepe, tulajdoni viszonyok stb. Jó terep lehet? (Igen!) > Eddigi kísérletek rövid bemutatása. Civil Háló esete.

< saját tanulmányok: 2012/2013/1-2

!

? A civil Háló mellett milyen kezdeményezések voltak még? Rövid lista és összefoglaló. ...

/|| Internetes források ezekről.

06 EGY SAJÁT KÍSÉRLET: NEGYED ÉS MICROMAGDOLNA PROJEKTEK

Saját ideiglenes használat kísérletek a Magdolna Negyedben: Negyed és Micromagdolna projektek bemutatása és tapasztalatai.

< saját tanulmány: 2012/2013/2 + kell új összefoglalás

!

?

/|| ...

07 ZOOMOLÁS: KÖZTES HASZNÁLATOK NEGYED FÖLDSZINTJEIBEN

Miért érdekesek itt a földszintek? Milyen a Negyed földszintjeinek helyzete? Adatok! > Rétegekre bontás és rétegek elemzése. Kezdeti beavatkozási pontok és vízió.

< saját tanulmányok: 2013/2014-2, teljes kutatás

! Eredményeket, következtetéseket egyértelműen megfogalmazni.

? Minden megvan.

08 KITEKINTÉS 1: SIKERES STRATÉGIÁK - NÉMETORSZÁG

Miért Németország? Köztes használatok alkalmazása a városfejlesztési gyakorlatban. "Best practice" példák. > Kiválasztott esetek Hamburgból, Kasselből és Berlinből.

Kassel:

(1) PROJEKTOR.LABOR KASSEL

<http://www.prjctr.net/index.php> (01-11-2014)

(2) STYLEFUSION KASSEL - RAUM FÜR URBANE EXPERIMENTE

<http://stylefusion.de/> (viewed on 01-11-2014)

(3) URBANIRGENDWAS

<http://urbanirgendwas.wordpress.com/> (01-11-2014)

Berlin:

(4) COOPOLIS ZWISCHENNUTZUNGSAGENTUR

<http://www.coopolis.de/> (22-10-2014)

Hamburg:

(5) DAS GÄNGEVIERTEL HAMBURG

<http://das-gaengeviertel.info/> (viewed on 22-10-2014)

(6) PARK FICTION PROJEKT

<http://park-fiction.net/> (viewed on 22-10-2014)

(7) HAMBURG KREATIVGESELLSCHAFT

<http://kreativgesellschaft.org/> (viewed on 22-10-2014)

(8) NEXTHAMBURG

<http://www.nexthamburg.de/> (viewed on 22-10-2014)

(9) ZWISCHENNUTZUNG FORUM ALTONA HAMBURG UND FRAPPANT E.V.

<http://frappant.org/>; <http://www.forum-bremen.info/> (viewed on 22-10-2014)

http://www.altona-altstadt.de/grosse-bergstrasse/_downloads/2013/IEK_Altona-Altstadt_Teil_C.3_Anlass_der_Fortschreibung.pdf

 Német példák elemzése; kapcsolatfelvétel szervezőkkel; németországi turné és személyes tapasztalatok a projektek működéséről a helyszínen; Coopolis berlini irodában pár hetes gyakorlat.

09 KITEKINTÉS 2: SPONTÁN FAPADOS PÉLDA - BELGRÁD, SZERBIA

Magyarországhoz képest Szerbia ma Balkán (személyes megjegyzés). > Spontán alakulás, váratlan fordulatok, időnként mégis működő, inspiráló esetek: fapados köztes használat tapasztalatok a belgrádi Urban Incubator Belgrade projektben.

Belgrád átváltozásairól:

BELGRADE FORMAL-INFORMAL. A research on urban transformation / Eine Studie über Stadtebau und Urbane Transformationen, ETH STUDIO BASEL, SCHEIDEGGER & SPIESS, 2012 (részben feldolgozott)

UIB projektről:

<http://www.goethe.de/ins/cs/bel/prj/uic/enindex.htm>

 2013-as belgrádi tanulmányút tapasztalatainak összefoglalása; kapcsolatfelvétel helyi szervezőkkel; helyszíni látogatás, interjúk.

10 LEHETSÉGES STRATÉGIA A MAGDOLNA NEGYEDRE

Lehetséges forgatókönyvek eddigi kutatás tapasztalati alapján. Elindítás; fő szereplők és szerepkörök. Fentről vagy letről? > Operatív: (1) köztes használat stratégia a Negyed földszintjeire - ajánlat a helyi Hivatalnak; (2) saját MICROMagdolna projektre építve köztes használat indítása egy üres földszintben. > Lépésről lépésre - lehetséges stratégiák.

...

Egy vízió felvázolása, adatokkal és kutatással alátámasztva. Ajánlás helyi Hivatalnak. Saját eddigi MICROMagdolna projektről és köztes használatokról: operatív lépések és eredményeik, aktuális állás. Tapasztalatok elemzése és összefoglalása a kutatási kérdés szemszögéből.

...

11 KÖZTES HASZNÁLAT STRATÉGIÁK ROSSZ HELYEKEN - TÉZISEK?

Összegzés. Tézisek és kérdések.

FENTRŐL ÉS LENTRŐL

Köztes használat stratégiák lehetőségei "rossz" városi helyeken | esettanulmány Magdolna Negyed, Budapest

Eddigi saját tanulmányok és fő bibliográfia

Eddigi saját tanulmányok:

2012/2013/1

"Ideiglenes használatok lehetőségei zárt közegben. Esettanulmány: Budapest, 8. kerület Magdolna negyed"

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/659-dt_kutatas_2013_1.pdf

2012/2013/2

"Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben"

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/660-dt_kutatas_2013_2.pdf

2013/2014/1

"Ideiglenes használatok és Magdolna negyed földszintjei"

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/662-dt_kutatas_2014_1.pdf

2013/2014/2

"Köztes használat stratégia Magdolna negyed földszintjeire"

http://dla.epitesz.bme.hu/wp-content/uploads/2014/07/dimitrijevic_magdolnafoldszintek_140608.pdf

Kutatáshoz kapcsolódó teljes bibliográfia:

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/663-dt_biblio_2014.pdf

NEGYED és MICROmagdolna projektek blogja:

<http://negyed.wordpress.com/>

Köztes használatok:

Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin: URBAN PIONEERS. Berlin: *Stadtentwicklung durch Zwischennutzung*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2007.

Davis, Howard: LIVING OVER THE STORE: ARCHITECTURE AND LOCAL URBAN LIFE. Routledge, 2012

MARCUS WESTBURY THE COMMUNITY ENABLER, FUTURE PRACTICE: Conversations from the Edge of Architecture, Rory Hyde, Routledge and Taylor & Francis, 2012
<http://renewnewcastle.org/projects> <http://www.marcuswestbury.net/>

Levente, Polyák: "Fire walls and vacant lots, or the moods of the urban transition" In: Kálmán Rita and Katarina Sevic (edit.): Tűzfal, Fiala Képzőművészek Stúdiója Egyesület, Budapest, 2006

Szegregáció, várospusztulás:

BUDAPEST TÉRBENI-TÁRSADALMI SZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSAI, Csanádi Gábor -
Ladányi János; Akadémiai Kiadó, Budapest 1992
VÁROSPUSZTULÁS ÉS -FELÚJÍTÁS BUDAPESTEN; Elisabeth Lichtenberger, Cséfalvay
Zoltán, Michaela Paal, Magyar Trendkutató Központ, 1995
OASE#73 GENTRIFICATION Flows and Counter Flows, Journal for Architecture, NAI
Uitgevers Publishers, Rotterdam, 2007
URBAN GREEN BOOK - KEY TO A SUSTAINABLE CITY, editors: György Alföldi - Zoltán
Kovács; Budapest, 2008

Magdolna Negyed:

MAGDOLNA NEGYED, Tábori Zoltán, Osiris, 2009
BUDAPEST 2050, A BELVÁROSI TÖMBÖK FENNMARADÁSÁNAK ESÉLYEI, A BME
Urbanisztika Tanszékének monográfiája; TERC, Budapest, 2012
AKTUÁLIS MNPIII PROGRAMOKRÓL, <http://rev8.hu/aktualis-projektek/magdolna-negyed-program-iii/>

DAAD RESEARCH PROPOSAL

Tijana Dimitrijevic

application for DAAD research fellowship for doctoral students
November 2014

...	personal data
date of birth	18-02-1983
place of birth	Novi Sad, Serbia
nationality	Hungarian
contact	Karpat utca 2, 1133 Budapest, Hungary tijana.dimitrijevic@gmail.com +3630 525 1559
academic degree	Master of Architecture
academic position	doctoral student
home university	Doctoral School of Architecture, Budapest University of Technology and Economics (DLA)
field of research	temporary use as social urban regeneration tool
dissertation title	Potential of temporary use in segregated slum-like urban areas, case study Magdolna Quarter Budapest
DAAD application	DAAD research fellowship for doctoral students
chosen university	Universität Kassel, Fachbereich ASL, Institut für urbane Entwicklungen
planned period	August 2015 - November 2015

:	table of contents
>	Working title of doctoral dissertation
>>	DAAD research proposal title
01	Topic of research
02	Results so far
03	Research proposal for DAAD fellowship - summary
04	Detailed plan of DAAD research stay
::	Main bibliography

DAAD RESEARCH PROPOSAL

Tijana Dimitrijevic

application for DAAD research fellowship for doctoral students

November 2014

- > **Working title** of doctoral dissertation:
Potential of temporary use in segregated slim-like urban areas, case study Magdolna Quarter Budapest
- >> **DAAD** research proposal:
Best case studies - learning from temporary use practices in Kassel and Berlin

01 Topic of research

The subject of my doctoral research is the potential of temporary use in segregated urban neighbourhoods. The case study is Magdolna Quarter, a notorious slum area in the centre of Budapest. The main questions of my research are: How can *Zwischennutzung* be initialized in undesirable cases like this? What are their main features, and what effect can they have on the social and urban regeneration of the area?

02 Results so far

Main research steps since 2012 have been the following: (1) defining the main topics: temporary use phenomenon and strategies, best practice examples; segregated slum urban areas; the case study site, its history and main features, and local temporary use initiatives; (2) zooming in and examining the special case of empty street front shops in Magdolna Quarter; offering a potential temporary use strategy. (3) The research has been accompanied by a complex on-site design and research project called "micromagdolna", in which we aim to collect desires from local communities, build networks on a micro level and embed these in architectural praxis.

The research so far has shown that in the case of Magdolna Quarter - a central, yet undesirable area of the city - a complex temporary use strategy is needed, involving and integrating both local Authorities (top-up) and micro civil initiatives and communities (bottom-down). In order to outline this strategy I believe it is of great significance to take a closer look at a best practice example. This is the reason I am applying for a DAAD research fellowship - to collect and examine first-hand experience from specific temporary use cases in Kassel and Berlin.

03 Research proposal for DAAD fellowship - summary

The question of what is to be done with vast empty spaces in our city centers is an important topic in Hungary and Budapest today. Several initiatives have been launched to examine the potential of temporary use - yet a complex strategy with participation on authority level has not yet been established. Germany has made more progress in the area - through *Zwischennutzung* that have apparently become an acknowledged part of urban regeneration discourse and practices. During my proposed DAAD research period I would like to examine two cases:

01. BERLIN - The temporary use agency and its functioning:

"*Coopolis Planungsbüro für kooperative Stadtentwicklung*" in Berlin. Main lines of planned research include: the starting of the agency; main actors; cooperation with authorities; how does it work?; practical and legal questions. I propose a monthly stay in Berlin, during which I can collect data and firsthand experience on the functioning of this type of agency.

02. KASSEL - Complex initiatives involving temporary use elements:

(1) *Projektor.Labor Kassel*; (2) *STYLEFusion Kassel - Raum für urbane Experimente*; (3) *urbanirgendwas*; (4) *nextkassel*. Main lines of the planned research include: the role of temporary use in these projects, circumstances at the beginning, catalysts and main actors; experiences and results.

I would like to conduct the research from Kassel with the *Institut für urbane Entwicklungen* at the Universität Kassel as home institution. Due to its transdisciplinary approach, the *Institut für urbane Entwicklungen* could provide a significant and inspiring framework for my further research. I strongly believe that it would be a great addition to the progress of my work to have consultations with Univ.-Prof. Dr. Uwe Altrock and fellow researchers of the institute during this time. I also hope to find interesting common ground points with ongoing dissertation projects (for. e.g . Olivia Kummel - Local Area Development of Underprivileged Neighbourhoods.).

I believe that the results of my proposed DAAD research would be a valuable addition to my doctoral thesis, and also a key element in defining an operative temporary use strategy.

04 Detailed plan of DAAD research stay

In the following chapters I introduce in more detail the research steps I intend to take prior, during and right after the DAAD fellowship. Finally I briefly state how this planned research in Germany fits in the wider picture of my doctoral research. Please find the list of main bibliography accompanying the whole research process at the end of the research summary.

>> PREPARING FOR DAAD RESEARCH STAY

Prior to my proposed research stay in Germany I plan to undertake several preparatory steps, including preliminary research of online sources on each project, getting in touch with chosen institutions/initiators, and widening my bibliography in the field of temporary use in general.

01. BERLIN - The temporary use agency and its functioning

I plan to start my DAAD research fellowship in August 2015 in Berlin, and afterwards go to Kassel for the beginning of the autumn semester. In Berlin I would like to gain firsthand experience on the work of the Coopolis temporary use agency.

Brief description of the agency, its activities and relevance to my research:

The "temporary use agency " Coopolis has been operating in Berlin since 2005 in the field of cooperative urban development. They play the role of the so-called "key agent" and connect various empty spaces (empty street front shops, abandoned industrial areas or buildings, empty building lots etc.) with creative people and ideas. Thus they are the motor of many temporary use strategies and initiatives in Berlin. They also build and manage networks between different groups of temporary users, and help generate new mixed use projects and cooperation. The work of Berlin Coopolis agency is one of the best examples of organized temporary use strategies involving both bottom-up and top-down initiatives in Germany, and is therefore an important focus of my research.

02. KASSEL - Complex initiatives involving temporary use elements:

During my stay in Kassel I propose to take a closer look at several chosen projects dealing with temporary use initiatives. In each case temporary use play a different role. Brief summary of chosen initiatives:

(1) *Projektor.Labor* is a mixed group of architects and artists dealing with spaces with a holistic and complex approach. Their space-designs address both the long-lasting and the temporary.

(2) *STYLEFusion - Raum für urbane Experimente* is an art project conducted by several artists dealing with temporary reactivation of abandoned public spaces in Kassel. It seems to be a bottom-up initiative using art as a temporary use activation tool.

(3) The *urbanirgendwas* started as a student architectural project, and was aiming to act as a key agent in temporary use initiatives. The project is now finished/on standby; its experiences can provide useful input about the starting of a temporary use agency.

(4) Finally *Nextkassel* is a complex crowdsourcing model involving local communities in urban planning processes; one of its tools is temporary use. Its main goal is to collect

bottom-up local desires and turn them into visible impulses that can be used in urban development planning. It started in 2009 in Hamburg and has been used in a number of cities worldwide ever since (*Nextlisboa, Nextsavamala, Nextdelhi* etc.).

To accompany the on-site research I plan to use the library of Universität Kassel, have consultations with experts in my field of research from *Institut für urbane Entwicklungen*, and also discuss common ground questions with fellow doctoral students at the University (for eg. doctoral research of Olivia Kummel: Local Area Development of Underprivileged Neighbourhoods).

<< AFTER DAAD - LEARNING FROM KASSEL AND BERLIN

After the proposed DAAD fellowship, back at my home university in Budapest, I plan to (1) sum up the collected data and experience from Berlin and Kassel; (2) examine how the German example can be used in the special case of Magdolna Quarter in Budapest, and thus integrate the results of the DAAD research into my doctoral dissertation.

DAAD BIBLIOGRAPHY

Tijana Dimitrijevic

application for DAAD research fellowship for doctoral students
November 2014

MAIN BIBLIOGRAPHY IN THE RESEARCH SO FAR

TEMPORARY USE, URBAN PIONEERS:

Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin: *Urban Pioneers. Berlin: Stadtentwicklung durch Zwischennutzung*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2007.

URBAN CATALYST. STRATEGIES FOR TEMPORARY USE.

Philipp Oswalt, Klaus Overmeyer, Philipp Misselwitz (eds.), Barcelona: ACTAR, 2007

Davis, Howard: *Living over the store: architecture and local urban life*. Routledge, 2012

RENEW NEWCASTLE PROJECT, city revitalisation through creative use of empty space,
<http://renewnewcastle.org/projects> <http://www.marcuswestbury.net/>

MARCUS WESTBURY THE COMMUNITY ENABLER, FUTURE PRACTICE: Conversations from the Edge of Architecture, Rory Hyde, Routledge and Taylor & Francis, 2012

ZWISCHENNUTZUNGSAGENTUR FÜR WUPPERTAL, DEN LEERSTAND NUTZEN,

Erfahrungen mit der Zwischennutzung von Ladenlokalen in Wuppertal, 2007-2010

Levente, Polyák: "Fire walls and vacant lots, or the moods of the urban transition" In:

Kálmán Rita and Katarina Sevic (edit.): *Tűzfal, Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület*, Budapest, 2006

URBAN INCUBATOR BELGRADE, <http://www.goethe.de/ins/cs/bel/prj/uic/enindex.htm>
Goethe Institut Belgrade, Serbia

BELGRADE FORMAL IN-FORMAL A research on urban transformation / Eine Studie über Stadtebau und Urbane Transformationen, ETH STUDIO BASEL, SCHEIDEGGER & SPIESS, 2012

SEGREGATION, SLUMS, SOCIAL BLUNT:

BUDAPEST TÉRBENI-TÁRSADALMI SZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSAI, Csanádi Gábor - Ladányi János; Akadémiai Kiadó, Budapest 1992

VÁROSPUSZTULÁS ÉS -FELÚJÍTÁS BUDAPESTEN; Elisabeth Lichtenberger, Cséfalvay Zoltán, Michaela Paal, Magyar Trendkutató Központ, 1995

OASE#73 GENTRIFICATION Flows and Counter Flows, Journal for Architecture, NAI Uitgevers Publishers, Rotterdam, 2007

URBAN GREEN BOOK - KEY TO A SUSTAINABLE CITY, editors: György Alföldi - Zoltán Kovács; Budapest, 2008

CASE STUDY OF RESEARCH, MAGDOLNA QUARTER, BUDAPEST:

MAGDOLNA NEGYED, Tábori Zoltán, Osiris, 2009

BUDAPEST 2050, A BELVÁROSI TÖMBÖK FENNMARADÁSÁNAK ESÉLYEI, A BME Urbanisztika Tanszékének monográfiája; TERC, Budapest, 2012

SOCIAL REHABILITATION IN MAGDOLNA QUARTER BUDAPEST - THE MAGDOLNA QUARTER PROGRAMMES (MNP), programme summaries, annual reports, internal information material

PREPARING FOR DAAD

KASSEL PROJECTS:

(1) PROJEKTOR.LABOR KASSEL

<http://www.prjktr.net/index.php> (viewed on 01-11-2014)

(2) STYLEFUSION KASSEL - RAUM FÜR URBANE EXPERIMENTE

<http://stylefusion.de/> (viewed on 01-11-2014)

(3) URBANIRGENDWAS

<http://urbanirgendwas.wordpress.com/> (viewed on 01-11-2014)

(4) NEXTKASSEL

<http://www.nextkassel.de/>

<http://www.nexthamburg.de/> (viewed on 01-11-2014)

BERLIN BEST PRACTICE:

(6) Coopolis Zwischennutzungsagentur

<http://www.coopolis.de/> (viewed on 22-10-2014)

INTERDISCIPLINARY URBAN DEVELOPMENT, TEMPORARY USE STRATEGIES:

Eisinger, Angelus; Seifert, Jörg (Hrsg.): URBANRESET: Freilegen immanenter Potenziale städtischer Räume / How to Activate Immanent Potential of Urban Spaces, Barcelona, Basel, New York 2012.

SECOND HAND SPACES. Florian Haydn, Robert Temel (eds.), Berlin: Jovis, 2012

DURING DAAD

TEMPORARY USE STRATEGIES, WIDER ASPECT:

DER MENSCHLICHE FAKTOR. WIE ARCHITEKTUR UND DESIGN ALS SOZIALE

KATALYSATOREN WIRKEN, Martin Ludwig Hofmann. München: Wilhelm Fink, 2012

SHRINKING CITIES - ATLAS DER SCHRUMPFENDEN STÄDTE/ATLAS OF SHRINKING CITIES.

Philip Oswald, Tim Rienits (ed.), Ostfildern: Hatje Cantz Verlag, 2006

CITY AS LOFT. ADAPTIVE REUSE AS A RESOURCE FOR SUSTAINABLE URBAN

DEVELOPMENT. Martina Baum, Kees Christiaanse (eds.), Zurich: Gta, 2012

DAAD SCHEDULE

Tijana Dimitrijevic

application for DAAD research fellowship for doctoral students
November 2014

> PREPARING FOR DAAD

- 2015 May Contact and consultations with the chosen German University Professor; additional changes to the proposed research plan and chosen best case examples accordingly.
- 2015 June Preliminary research of the projects and more detailed evaluation of their relevance for my research; gathering contact information for each project; making appointments for meetings in Kassel. The chosen projects are: (1) Projektor.Labor Kassel; (2) StyleFusion Kassel - Raum für urbane Experimente; (3) urbanirgendwas (closed project); (4) nextkassel.
- 2015 July Preparation of the proposed research in Berlin; consultations with the Coopolis temporary use agency and project leader Dipl. Ing. Stefanie Raab; appointing a monthly stay at their Headquarters in Berlin: Coopolis Zwischennutzungsagentur Berlin.

<> DAAD RESEARCH STAY - BERLIN

- 2015 August COOPOLIS ZWISCHENNUTZUNGSAGENTUR BERLIN - visit and stay at the agency; getting firsthand information on the spin-off, background, and functioning of the agency; interviews with main actors: agency leader, coworkers, temporary users, property owners, and local Municipality; spending three weeks on-site and eventually taking part in the everyday work of the agency.
Visit to ongoing temporary use activities and projects in Berlin.

<> DAAD RESEARCH STAY - KASSEL

- 2015 September STYLEFUSION KASSEL - RAUM FÜR URBANE EXPERIMENTE - several visits to different venues; interviews with artists and organizers; closer examination of selected successful cases.
- URBANIRGENDWAS - contact with the participants of the project; interviews about the history, results and afterlife.

- 2015 October   PROJEKTOR.LABOR KASSEL - contact with participants and organizers; interviews; closer examination of few successful projects.
NEXTKASSEL - contact with participants and organizers; interviews.
Visit to the library of the University; annotated bibliography.
- 2015 November   Consultations at *Institut für urbane Entwicklungen*. Optional discussion with fellow doctoral students or researchers.
Visit to the library of the University; annotated bibliography.
Summing up the DAAD research results; conducting additional on-site and bibliography research if needed.

>> AFTER DAAD - LEARNING FROM KASSEL AND BERLIN

- 2016 January   Summing up the collected data and experience from Berlin and Kassel; form: short essay.
- 2016 February   Presentation of German research results at Doctoral School of Architecture, Budapest.
- 2016 March   Integrating the German research results into the doctoral dissertation.
Final draft of doctoral dissertation.
- 2017 June-July   Finalization of doctoral dissertation.
Planned start of doctoral promotion process.

Köztes használat stratégia Magdolna negyed földszintjeire

Dimitrijevic Tijana, BME Építőművészeti Doktori Iskola 2013-2014, június 8.

Köztes használat stratégia Magdolna negyed földszintjeire

Dimitrijevic Tijana, BME Építőművészeti Doktori Iskola 2013-2014, május 21.

Városainkban a gazdasági és társadalmi átalakulások olyan parlagon álló, valamire váró tereket eredményeznek, melyek aktiválása hagyományos befektetésekkel, térhasznosítási modellekkel és (város)tervezési folyamatokkal nem valósítható meg. E kiüresedett terek rugalmas használati módja a **köztes használatok** (Zwischennutzung, temporary use) és térúttörők (Raumpioniere, space pioneers) jelensége és stratégiája. Az ideiglenes, köztes használatok máshogy működnek vonzó városi környezetben, és máshogy elhagyatott, hátrányos helyzetű városrészekben.¹ Doktori kutatásom során ez utóbbi kérdéssel foglalkozom. Mi a köztes használatok lehetősége, szerepe és hatása hátrányos helyzetű, zárványszerű városi közegben? Kutatásom esettanulmánya Magdolna negyed - a budapesti VIII. kerület legnehezebb sorsú része.²

{ }

kutatás kerete
köztes használatok
zárt közegben

Fontos megjegyezni, hogy míg a vonzó és "kívánatos" városi helyzetekben az itt tárgyalt köztes használatok spontán, alulról jövő jelenségként is létrejöhetnek, addig a hátrányos helyzetű közegek esetében mindenképpen **stratégiáról** kell, hogy beszéljünk. Az eddig megvalósult ideiglenes használat stratégiák közös jellemzője, hogy magukban egyesítik a kreatív és kevés pénzből megvalósítható alulról jövő törekvéseket és kezdeményezéseket, a felülről jövő hivatalos városfejlesztési tervekkel. A térúttörők lehetnek átmeneti használói egy térnek, míg egy klasszikus funkció nem jön létre, de ők maguk is válhatnak klasszikus befektetéssé. Mindenképp egy alakuló folyamatról van szó és e rugalmasság az, ami alkalmassá teszi az ideiglenes használat stratégiákat megrekedt városi helyzetek előmozdítására. Egy ilyen stratégia peremfeltételeit, megvalósíthatóságát és feltételezett pozitív hatásait kutatom **Magdolna negyed** esetén keresztül.³

A jelen tanulmány a Magdolna negyed földszinti üzleteit vizsgálja, mint potenciális köztes használat terepet. Miért pont a **földszintek**? (1) A Magdolna negyed üres tér tipológiájából⁴ nagy számmal kiemelkednek a nem lakás célú üres földszinti helyiségek. Tulajdoni struktúrájuk sajátos képet mutat: 80% Önkormányzati kézben van.⁵ A Hivatal merevsége miatt ez első körben komoly akadálynak tűnhet a térúttörők

?

kutatási kérdés
miért földszinti
üzletek

¹ URBAN 2007:24

² Eddigi kutatás fejezetei: (1) ideiglenes köztes használatok; (2) zárt közeg, szegregáció; (3) Magdolna negyed; (4) köztes használatok zárt közegben - általános; (5) köztes használatok a negyedben - eddigi kísérletek és saját tervezési tapasztalatok; (6) köztes használatok a negyedben - peremfeltételek. DIMITRIJEVIC 2013

³ Az eddigi kutatás megvizsgálta a negyed adottságait és a szükséges peremfeltételeket, és a Magdolna negyedet mint potenciálisan jó köztes használat terepet minősítette. DIMITRIJEVIC 2013

⁴ Üres terek tipológiája a Magdolna negyedről: DIMITRIJEVIC 2013

⁵ Józsefvárosi Önkormányzat által rendelkezésre bocsátott lista az önkormányzati tulajdonú földszintekről/alagsorokról (2013 júliusi adatok) + helyszíni szemle alapján. LISTA 2013

honosítása szempontjából, ugyanakkor egy pozitív szemléletváltás esetén éppen ez lehet a terület nagy előnye - a tulajdonviszonyok egy átfogó ideiglenes használat stratégia megvalósítására adnak lehetőséget. (2) Az eddigi térúttörő kísérletek - ha nem is voltak teljesen sikeresek - főleg az üres földszinti üzletek kérdésével foglalkoztak.⁶ A civil szervezetek által indított kezdeményezésekben egy rövid ideig a Hivatal is partner volt - vagyis alulról és felülről is felismerték a parlagon álló földszintekben rejlő szunnyadó lehetőségeket. (3) A földszinti üres üzletek sorsa Budapest szintjén is éppen aktuális - több civil kezdeményezés mellett erről szól a Rögton Jövök⁷ program is, melynek fontos eleme az Önkormányzatok szerepvállalása. (4) Végül pedig a földszinti helyiségek közvetlen köztér kapcsolata az, ami vonzóvá teszi ezeket különböző ideiglenes használatok számára, másfelől pedig növeli a térúttörők "robbanófelületét" a környezet felé, és így a környezetre gyakorolt remélt pozitív hatását is.

Howard Davis a "Living above the store" című könyvében az ún. "shop/house", azaz a fent-lakó-lent-üzlet vegyes funkciójú épületek jelentőségét kutatja a városi szövetben. Azt mondja, hogy a tele földszinti üzletek és az arra járó közönség megfelelő sűrűsége pozitívan befolyásolja egy környék változatosságát és vitalitását. Nem csupán az utcai életre és aktivitásra, de a környék gazdasági működésére is jótékony hatással van.⁸ Egy megrekedt városi közegben, amilyen a Magdolna negyed is, ez a vitalitás klasszikus befektetésekkel és földszinti hasznosításokkal nem érhető el - ezek ugyanis nem jelennek meg a területen. Ezért van szükség köztes használat stratégiára.

: :
téma általános
jelentősége

Alulról jövő, majd hivatalossá vált stratégia jó mintapéldája a Renew Newcastle⁹ ausztrál projekt, amely során Newcastle egy elhagyatott üzletutcáját élesztették újjá ideiglenes, rövid felmondási idejű használatokkal. Az üres földszinti üzletek fokozatosan megteltek színes profilú térúttörőkkel. Miután ezek sikeresen megváltoztatták a környékről kialakult negatív képet, megjelentek a klasszikus befektetők is. A kezdeményezést egy helyi dizájnér indította el saját költségén, majd az első sikerek után csatlakozott hozzá az Önkormányzat. A módszert most már tervezetten, városfejlesztési stratégiaként több ausztrál városban alkalmazzák. Véleményem szerint a Renew módszer sikerének két kulcs mozzanata van. Egyrészt az indítása teljesen alulról jövő kezdeményezés, melynek motorja egy helyi viszonyokat jól ismerő és tulajdonosok és térúttörők között kapocs szerepet játszó, munkát és anyagi költséget önként felvállaló "kulcs ember". Másrészt pedig a helyi Hivatal nyitott és rugalmas hozzáállása, amely az alulról indított projektbe aktívan bekapcsolódott (habár csak azután, hogy a Renew Newcastle már sikereket mutatott fel!).

...
egy jó példa

⁶ CivilHáló program, 2006- 2012: civil szervezetek mint köztes használók Magdolna negyed önkormányzati földszintjeiben. Többet erről: DIMITRIJEVIC 2013; ZÖFI 2013; CIVILHÁLÓ 2012

⁷ Rögton Jövök - Budapest üres üzlethelyiségeinek nyilvántartó rendszere 2013-tól. RÖGTÖN 2012

⁸ "Concentration guarantees that people and uses will rub shoulders enough to promote interaction and interchange." ""S/H can help support neighborhoods that that are diverse and alive" LIVING 2012:93

⁹ Renew Newcastle projekt, Marcus Westbury vezetésével. RENEW 2013

A Magdolna negyedben - ahol a földszinti üzletek több mint a fele üres, de nagy részük önkormányzati kézen van, és ahol több civil és közösségi szervezet működik aktívan - a hivatal pozitív szemléletváltása mellett elképzelhetőnek tartom egy Renew Newcastle modellhez hasonló köztes használat stratégia megvalósulását. Egy optimális forgatókönyv esetében az ideiglenes használatok újjá tudnak éleszteni a több mint tíz éve folyamatosan üresen álló földszinteket. A negyed központi helyzete miatt az új helyek azok számára is elérhetőek és vonzóak, akik amúgy nem negyedbeliek. A kívülről jövő térúttörő réteg, és az új, nemcsak helyi lakosokat vonzó funkciók segíthetnek elmosni a negyed és külső közeg határait, melyek most kifejezetten merev képet mutatnak. A területen így megjelenő "mellérendelő" (hiszen a meglévő lakosságot nem cseréli ki!¹⁰) új réteg javíthatja a Magdolna negyedről kialakult külső és belső képet, miközben jó hatással bír a már meglévő helyi vállalkozásokra és tele földszintekre.

>>
földszintek és
Magdolna negyed

Howard Davis, amikor a földszinti üzletek városra gyakorolt hatását elemzi, nem csupán üzletekről beszél - hanem vegyes funkciójú (mixed-use) épületegyüttesekről, amelyeknél lent üzlet, műhely vagy más kereskedelmi funkció van, felette pedig lakás¹¹. A két funkció egyidejűsége térben és időben az, aminek szerinte jelentősége van a város számára. Magdolna negyed esetében adottságnak vehetjük a vegyes használatú shop/house együttes "felső" lakás funkciójú részét. Az "alsó" földszinti üzlet részt pedig a jelen kutatás és esettanulmány szempontjából így definiálom:

*
földszint definíció

- _ bejárata közvetlenül köztérből vagy épület belső udvarából nyílik
- _ egy lakóépület földszintjét, alagsorát vagy magasföldszintjét foglalja el
- _ természetes fénnel rendelkezik
- _ nem lakás célú
- _ változatos funkcióknak adhat otthont (üzlet, iroda, galéria, műhely, raktár, többfunkciós boltok és műhelyek)
- _ (a csupán szellőző nyílásokkal rendelkező pince helyiségek nem tartoznak ide!)

A paraméterek meghatározásánál figyelembe vettem a negyedbeli földszinti üzletek jellemző térbeli struktúráit és köztéri kapcsolatait. Cél volt, hogy e definíció által meghatározott halmaz minél több olyan földszintet öleljen fel, amely színes funkciók befogadására alkalmas.

A fentiek szerint meghatározott földszinti üzletek száma a Magdolna negyedben önkormányzati adatok és helyszíni szemle alapján 370 körül tehető, és ezek közel 55%-a üres.¹² Miközben ezek a kemény adatok arról számolnak be, hogy a földszintek fele üresen áll, a Magdolna negyedben járva színes világ tárul elénk. Elég csak kisétálni a negyed szívében fekvő Mátyás térre: találunk itt motoros börműves műhelyt, asztalost és üvegest, időben és térben megosztott többfunkciós boltokat, gyógycipő ragasztó

*
kutatási módszer

¹⁰ Ez a terület aktív szociális városrehabilitációjának egyik legfontosabb mozzanata: "A programnak kifejezetten nem az a célja, hogy a negyed a közép és magas státuszú lakosság lakóhelyévé váljon az "öslakosság" fokozatos kiszorítása mellett." RÉV8 2013

¹¹ LIVING 2012:4

¹² Józsefvárosi Önkormányzat által rendelkezésre bocsátott lista + helyszíni szemle alapján. LISTA 2013

00 alaptérkép

- t** réteg témája: negyed részletes térképe; köztér- és utcahálózat, telekosztás, földszinti üzletek helye
- ::** forrás/módszer: önkormányzati adatszolgáltatás digitális térkép formájában; dátum: 2012. november; adatszolgáltatás alapján számítógépes majd szabadkézi rajzi feldolgozás.
- >>** további vizsgálatok: külön térkép az utca- és köztérhálózatról |00.1| ; külön térkép a telekosztásról |00.2|; helyszíni fényképek fő közterekről |00.f| (saját + Borsos Melinda)
- *** megjegyzés: Minden itt bemutatott vizsgált rétegről első lépésként az önkormányzati alaptérkép alapján külön-külön térképet szerkesztettem. Az így kapott digitális térképeket dolgoztam fel szabadkézi rajzban. A szabadkézi rajzi feldolgozás a rétegekben való elmélyülésnek és az összefüggések jobb megértésének volt egy fontos lépése.
- ...** rövid leírás és elemzés: Magdolna negyed a budapesti VIII. kerület leghátrányosabb helyzetű negyede. Közel 290 lakóépület található a Népszínház utca - Fiumei út - Baross utca - Tavaszmező utca által határolt területen. Három meghatározó tere van: a középén fekvő és valóban központi szerepet játszó Mátyás tér; a kereskedelmi szempontból fontos Teleki tér az ott található piaccal; és a kerület Baross utcához kapcsolódó Kálvária tér. A környék két legproblémásabb területe a hajléktalan intézményeknek otthont adó Dankó utca és a rá merőleges Magdolna utca. Utóbbi mind helyszíni tapasztalatok, mind bűncselekményekről szóló hivatalos felmérések szerint a környék "rossz helye".

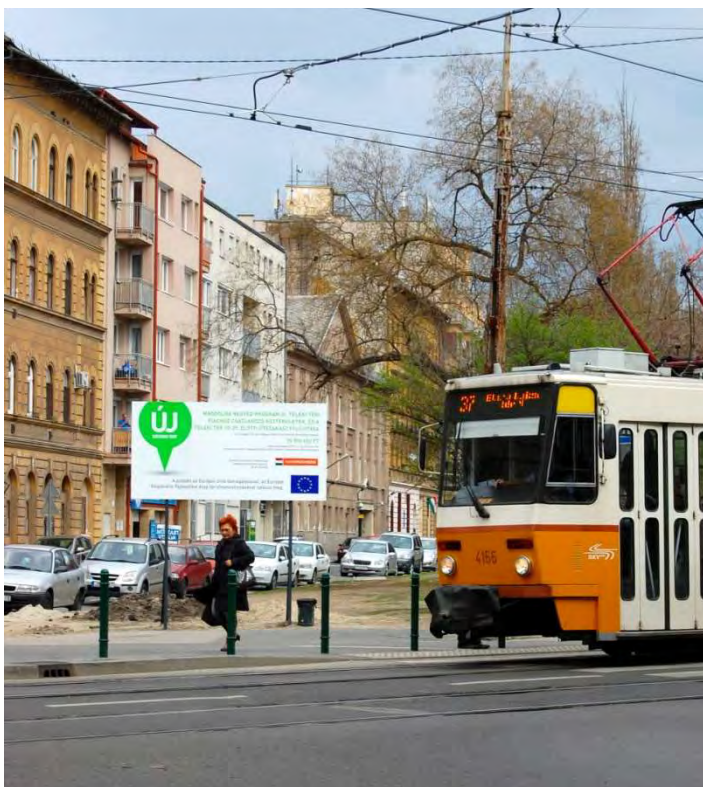

00.f alaptérkép / fényképek

f Mátvás tér

f Teleki tér és piac

01 üres földszinti üzletek

- t** réteg témája: üres önkormányzati tulajdonú földszinti üzletek/helyiségek
- ::** forrás/módszer: önkormányzati adatszolgáltatás nem lakás célú földszinti helyiségekről, excell táblázat formájából; dátum: 2013. július; lista alapján térkép készítése pontos helymegjelöléssel
- >>** további vizsgálatok: helyszíni fényképek fő közterekről |01.f|, (saját + Borsos Melinda fényképei)
- ...** rövid leírás és elemzés: Az önkormányzati adatszolgáltatás a negyed nem lakás célú földszinti helyiségeiről nagyobb halmazzal ölel fel, mint a jelen kutatás során meghatározott "földszinti üzlet" definíció. A szelektálás és a definíció meghatározásánál fontos szempont volt, hogy egy adott földszinten elhelyezett funkció széles közösség által látogatható legyen. Emiatt több, a negyedre amúgy jellemző, belső udvarról nyíló földszinti helyiség esett ki a képletből. Az így meghatározott "üres földszinti üzletek" és a "tele földszinti üzletek" számaránya a negyedben 55% az üresek javára.

01.f üres földszinti üzletek / fényképek

f Karácsony Sándor utca, üres alagsori helyiség, előtte ZöFi civil szervezet. köztes használat helyszíne

f Magdolna utca | Koszorú utca | Nagyfuváros utca - Mátyás tér

02 tele földszinti üzletek

t réteg témája: tele földszinti üzletek/helyiségek, vegyes tulajdon

:: forrás/módszer: (1) önkormányzati adatszolgáltatás nem lakás célú földszinti helyiségekről, dátum: 2013. július, lista alapján térkép készítése pontos helymegjelöléssel; (2) részletes helyszíni felmérés: minden tele földszinti üzlet számbavétele, ezekről térkép, lista és fényképadatbázis készítése. Feketével jelölt pontok, Mátyás tér és környéke: (1) + (2) módszer együtt; szürke pontok: (1) + helyszíni szemle

>> további vizsgálatok: földszinti üzletekről beszámozott térkép és lista | 02.1 | ; tele földszinti üzletek, külső forgalom | 02.2 | ; helyszíni fényképek | 02.1f | | 02.2f | (saját + Borsos Melinda)

... rövid leírás és elemzés: A sok üres, hosszú évek óta lelakatolt földszinti üzlet lehangoló jelensége mellett a negyedben nagyon sok színes és izgalmas földszinti funkciót találunk. E színes földszint-világ jellemző típusai: (1) szolgáltatások és műhelyek, melyek Budapest egyéb részei már csak ritkán fordulnak elő (pl. műszaki javító bolt, rugókészítő, páncélkészítő); (2) vegyes vagy kettős funkciójú boltok (pl. képeretező és üveges egyben); (3) kifejezetten speciális, kis területre szakosodott üzletek, melyek közönsége és forgalma nem függ az üzlet városbeli elhelyezkedéséről és a környék gyalogos forgalmától (pl. motoros bőrruházat készítő műhely; gyógycipő ragasztó bolt); (4) közösségi és szociális helyek, klubok, civil szervezetek (pl. Gallery8 roma művészeti tér, Kapocs Ifjúsági Önségítő klub)

* megjegyzés május 2014: a fentiek szerinti részletes felmérés csak a feketével jelölt, Mátyás tér közeli földszintekről készült; ilyen részletes felmérés szükséges az egész területről.

02.1 tele földszinti üzletek / számozott

- TELE FÉL, VAN OTT ÉPP VALAMI MŰKÖDŐ.
- ⊗ MEGBŐLÖNT/ELKÖLTÖZÖTT VALAMI, LÁTSEIK H. MI.
- ← ⊗ ELKÖLTÖZÖTT, MN-BEN MARADT
- ★ ● TELE, KÜLSŐKÖK (IS?) JÁRNÁK IDE
- * ● TELE, VALAMI MIATT ÉRDEKES
- ( ) INTÉZMÉNY/OKTATÁSI

○ 1	KESETI NYÁR	○ 37	PARKOLÓ/FOGHÍV
← ⊗ 2	ELKÖLTÖZÖTT ÜVEGES (→ M.T. 2)	* ○ 38	MOSODA HEZE (TEHN!)
* ○ 3	ANTIKVARIUM (GABADRAJ) / VILL. H. TEREKSELES	○ 39	MANU FALÓ + KÁVÉ
○ 4	EGIPTOMI GYROS-OS	○ 40	VEZÉYES KIS BOLT
← ⊗ 5	ELKÖLTÖZÖTT CIPŐIPARI RAGAKAS	○ 41	TELEKI AYDÁYSZERTÁR
○ 6	PEPITASAS ÉTKEZDE	★ ○ 42	TELEKI TÉRI PIAC
○ 7	BENZINKÜT	★ ○ 43	LIDL
⊗ 8	BEZÁRT SZÉPREG SZALON	○ 44	DRINK BAR TALPONAUB
○ 9	VÍZ/GÁZ/KLÍMA SZERELVÉNYEK	○ 45	FONÁL BOLT, RÖVIDÁRH
○ 10	GYÓGYCIPŐ BOLT / KÉSZÍTÉS	○ 46	HÁZTARTÁSI BOLT
⊗ 11	"EZ NEM A MATYÁS TER 4!"	○ 47	FITOTEKA
→ * ○ 12	ÜVEGES + KÉPKERETEZÉS + IRÓBER	○ 48	GROBI KÖZERT
* ○ 13	KÖNYVTÁR MINDEN KEDDEN (V. GYÓGYIZ.)	○ 49	HENTES
⊗ 14	TEHETKEZÉSI VÁLLALKODÓ	⊗ 50	MELEGKÖNYHÁS BOROZÓ, BEZÁRT
○ 15	PIZZA+GYROS	○ 51	TELEPHELY (FOGHÍV)
★ ○ 16	MŰTEREM KÁVÉZÓ + GALÉRIA	○ 52	MÉTERÁRM (KEDVES BOLT)
⊗ 17	BARÁT PIZZERIA, BEZÁRT	○ 53	(HÁTFALÁNOS ISKOLA)
○ 18	L.E.L.E.K. HÁZ (?)	★ ○ 54	TESCO
○ 19	AUTÓSZERVIZ	* ○ 55	BEZÁRT LATVÁNYI PEKSEÁ + KOSZMETIKA
* ○ 20	GARDEN HOUSE HOSTEL	* ★ ○ 56	GALLERY & BEZÁRT...
○ 21	FOGHÁZAT	⊗ 57	BEZÁRT...
○ 22	(ÓVODA, KÖZBŐRÜ U. OVI)	○ 58	MATYÁS KLUB (GNK.)
* ○ 23	OVI JÁRTÓKERTJE, OVI-FOCI	○ 59	KAPOCS (IFJÚSÁGI ÖNFEJTŐ SZERVIZET ÉS KLUB)
○ 24	TÁRSASHÁZ KEZELŐ IRODA		
○ 25	FÉK-KUPLUNK BOLT		
○ 26	CSOMAGOLÁS TECHNIKAI BOLT		
★ ○ 27	BŐRMŰVES ÉS BŐRPUHAZAT (MOTOROS)		
○ 28	OLAJKA OTTHON		
○ 29	MÁZSI ABC		
○ 30	ART MEME (?), ÚJ BOLT, STÚDIÓ		
○ 31	RUHA BUTIK, ELESSI DIVAT		
⊗ 32	BEZÁRT FODRASZAT		
○ 33	BORKIMÉRÉS		
⊗ 34	BEZÁRT ÉRTÉKELTETÉSI IRODA		
* ⊗ 35	BEZÁRT FODRASZAT		
⊗ 36	BEZÁRT LATAJSZERVIZ		

02.1f tele földszinti üzletek / fényképek

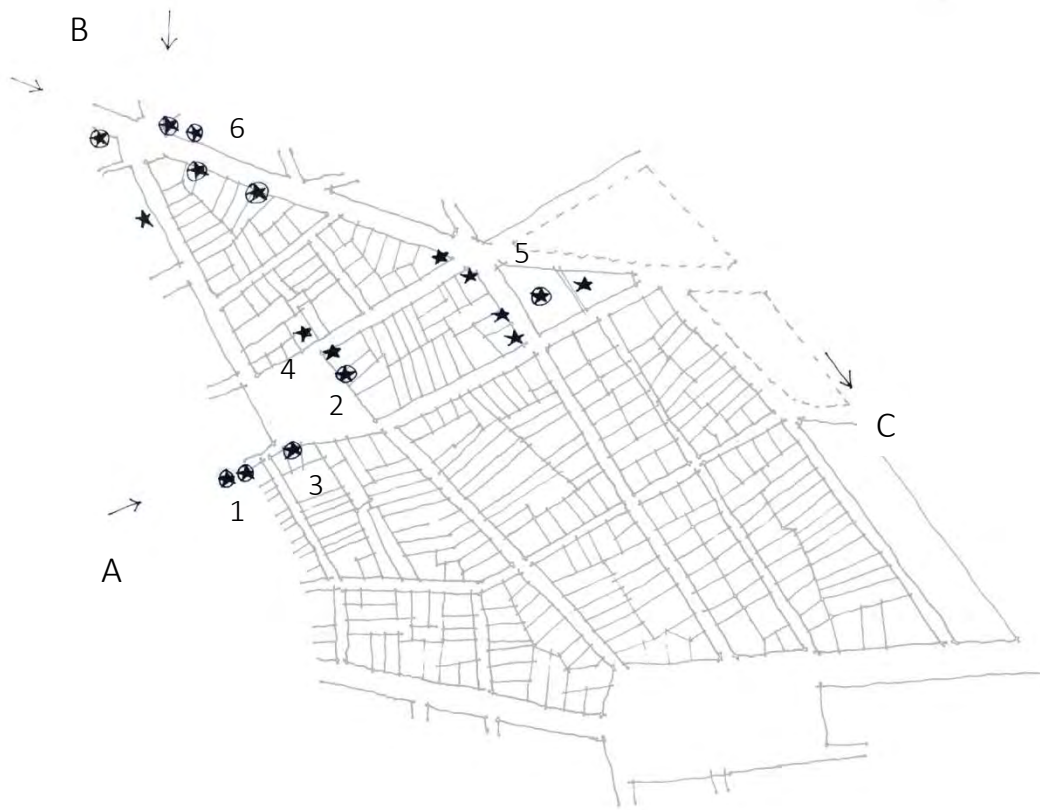

- f Vegyes funkciójú földszinti üzlet, Mátyás tér: üveges, képkeretező és jéghideg felfrissülés (12) | Bezárt üzlet és rétegek: kozmetika és látványképség, Mátyás tér (55)

- f Szolgáltatások, speciális szakosodott boltok és műhelyek | Mátyás tér, Magdolna u., Nagyfuváros u.

02.2 tele földszinti üzletek / külső forgalom

t réteg témája: tele földszinti üzletek, külsős használók által látogatott helyek

:: forrás/módszer: helyszíni tapasztalatok és micromagdolna helyszíni kutatási és tervezési munka (2012-) alapján összegyűjtött tapasztalatok szerint. (többet erről lásd korábbi fejezetben)

>> további vizsgálatok: helyszíni fényképek |02.2f| (saját)

... rövid leírás és elemzés: A külső forgalom most három ponton kerül kapcsolatba a Magdolna negyeddel, különböző súllyal: (A) Tavaszmező utca felől, Óbudai egyetem és környékbeli irodaházak; (B) Népszínház utca belvárosi/turista forgalma és az új metro4 megálló; (C) és végül átmenő forgalom az Izraelita temető, Orczy kert és Hunexpo felé. Az utóbbi a legkevésbé hangsúlyos a földszinti üzletek és a gyalogos forgalom szempontjából, és inkább átutazó közönséget jelent. Azok a "külsős" emberek, melyek kapcsolatba kerülnek a negyeddel most csupán megszámlálhatóan sok földszinti üzlet/helyet látogatnak rendszeresen. Ez igaz a Mátyás téren működő galéria dolgozóira és az Óbudai egyetem hallgatóira egyaránt. A jellemzően látogatott helyek és külső közönségük: (1) Tavaszmező utcai Kávézó és pizzázó; (2) Gallery8 - kifejezetten tág közönség, Budapest szintjén is; (3) Bőrruházat és bőrműves - országos ismeretség és forgalom; (4) Kesztyűgyár - közkedvelt programok, kerületi vonzás kör; (5) Teleki téri piac; (6) Népszínház utcai boltok - belvárosi idetevődő közönség a Blaha Lujza tér felől, közeli szállodák miatt turista forgalom is.

02.2f tele földszinti üzletek / fényképek

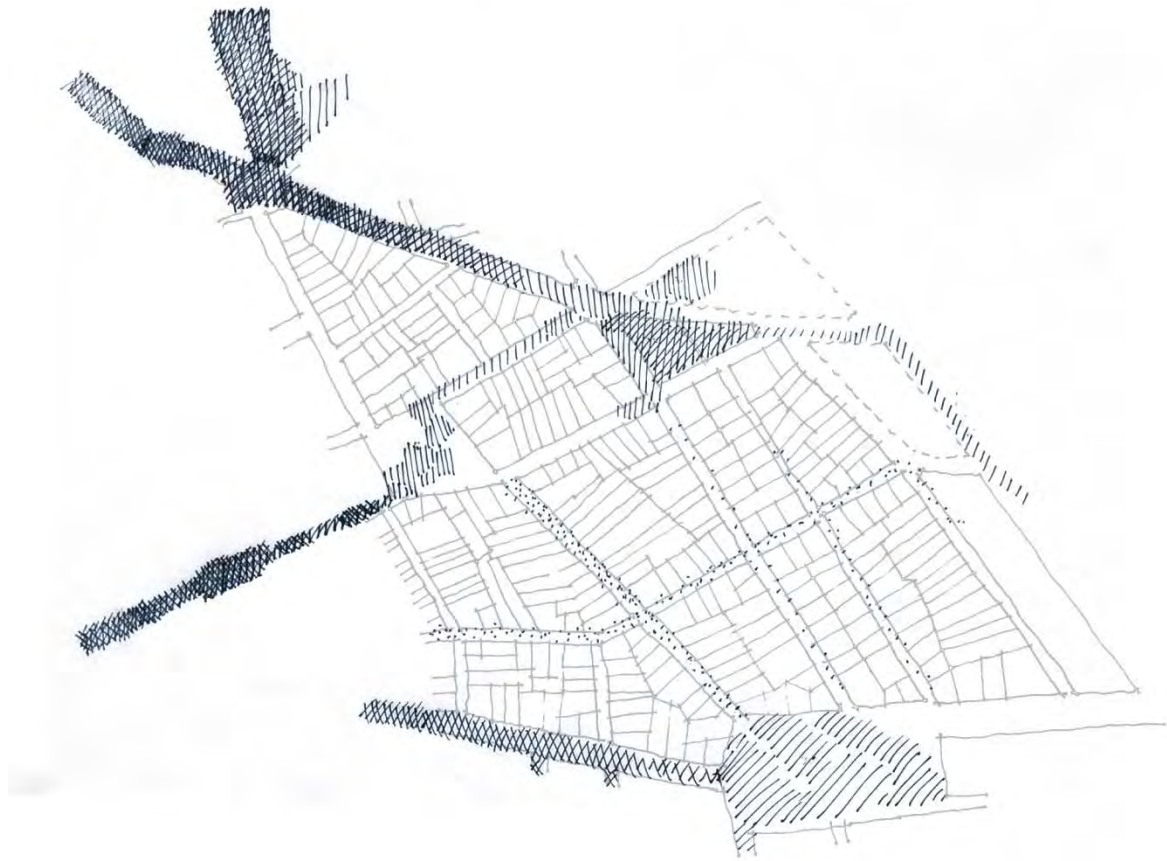

f Gallery8 roma művészeti tér, Mátyás tér (2) | Kávézó és pizzázó, Tavaszmező utca (1)

f Motoros bőrruházat és bőrműves, Mátyás tér (3) | Kesztyűgyár közösségi ház (4) és a Mátyás tér

03 külső közeg és negyed határai

- t** réteg témája: hol és meddig szivárog be a külső közeg és a külső használók a Magdolna negyedbe
- ::** forrás/módszer: közel két éves helyszíni tervezési és kutatási munka tapasztalatai, begyűjtött visszajelzések és saját helyszíni élmények alapján készített térkép.
- >>** további vizsgálatok: két határtípus megnevezése és kiválasztott helyszíni fényképek |03.f| (saját)
- ...** rövid leírás és elemzés: Karinthy Frigyes azt írta erről a területről, hogy "város a városban, önálló nyelve, szokásai törvényei vannak". Ma, 80 évvel később ugyanaz lehet a benyomásunk: a Magdolna negyed egyfajta vakfoltként jelenik meg az őt körülvevő városi szövetben. A várost sokat járó emberek között is kevés olyan van, aki valaha járt - szándékosan - a Teleki téren túl. A negyed és a külső közeg határai változatos képet mutatnak: vannak éles határok, és vannak áttörni látszó gátak, ahol a külső közeg beszivárog. Ez a térkép ezeket a pontokat keresi és vizsgálja. A külső forgalom rétegénél (02.2) szó volt arról, hogy a negyed határait három ponton érinti a külső közeg; ezek közül kiemelkedik a Tavaszmező utca és a Népszínház utca jelentősége. A kettő között két vonzó mágnes-pontot látunk: egyik a negyed szélén lévő Teleki tér, másik pedig a negyed belsejében található Mátyás tér. A mágnes-pontok és a feltárási pontok között egyelőre gyenge szálak feszülnek csupán.

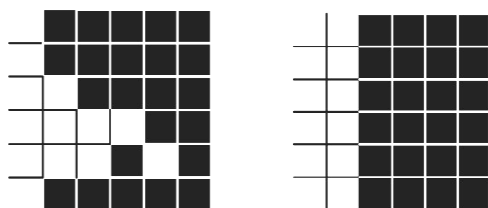
03.f külső közeg határai / fényképek

f Külső közeg beszivárog a negyedbe: Tavaszmező utca és az Óbudai egyetem előtti tér (1)

f Éles váltás? Tavaszmező u. vége | Mátyás - Tavaszmező - Koszorú sarok | Mátyás tér (2)

* Határtípusok: (1) külső közeg beszivárog a negyedbe; (2) éles váltás

04 közösségi és szociális helyek

t réteg témája: a külső, nem helyi használók által látogatott földszinti üzletek és helyek

:: forrás/módszer: közel két éves helyszíni tervezési és kutatási munka tapasztalatai, begyűjtött visszajelzések és saját helyszíni élmények alapján készített térkép

>> további vizsgálatok: két határtípus megnevezése és kiválasztott helyszíni fényképek | 03.f |

... rövid leírás és elemzés: a Magdolna negyedben magas a különböző közösségi és/vagy szociális helyek sűrűsége. Ezek egy része önkormányzat által működtetett, egy jelentős része pedig civil kezdeményezés. (1) Kesztyűgyár közösségi ház; (2) Kapocs Ifjúsági Önségítő szervezet; (3) Gallery8 roma művészeti tér; (4) Megálló drogellenes csoport; (5) FiDo sport és szabadidőközpont (terv); (6) Közösségi Pszichiátria; (7) Ruttkai Éva Magánszínház; (8) Csipesz szociális mosoda; (9) Szomszédsági infó központ; (10) Intenzív családsegítő (utóbbi három építés alatt).

* különleges mozzanat: a negyed legmeghatározóbb közösségi helye a Mátyás téri Kesztyűgyár, melyet helyszíni tapasztalatok alapján a helyi lakosság minden rétege használja. A negyed közösségi/szociális helyei között hamarosan szerepelni fognak azok az új földszinti funkciók is, melyek tervezésében a Doktori Iskola keretein belül, Alföldi György konzulens segítségével terveztünk meg. A szociális mosoda, szomszédsági infó központ és intenzív családsegítő szociális szolgáltató helyiségei mind-mind önkormányzati földszintekben kapnak helyet, meghatározott időre - egyfajta intézményesített köztes használat kísérletként.

05.f közösségi helyek / fényképek

f Kesztyűgyár, Mátyás tér (1) | Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat, Erdélyi utca (2) | Megálló drogellenes csoport, Nagyfuváros utca (4)

f Szomszédügyi infó központ, Dankó utca (9) | Csipesz szociális mosoda, Szerdahelyi utca (8) | Intenzív családsegítő, Dobozi utca (10) | *építés alatt; építésztervezők: Kukucska Gergő, Szabó Dávid, Dimitrijevic Tijana, Brósz Csaba Botond)

Σ M állapot most / rétegek összegzése

t tartalom: eddig vizsgált rétegek egymásra vetítése, mostani állapot elemzése

:: forrás/módszer: rétegek egymásra vetítése és kirajzolódó összefüggések elemzése

Σ elemzés és összegzés: Az összesített rétegeket megvizsgálva a kutatási kérdés szempontjából "jól működőnek" nevezem azt a területet, ahol sok tele földszint van, és ahol a külső közeg is megfordul; "rosszul működőnek" pedig azt, ahol sok üres földszintet találunk, és melyet a külső forgalom nem érinti.

Jól látszik, hogy a negyed délkeleti része, Baross utca és Fiumei út ölelésében, teljes mértékben kiesik a külső forgalomtól, és a legmagasabb üres földszint koncentrációt mutatja - vagyis ez a rész egyelőre "rosszul működik". Az egyes rétegek vizsgálata már megmutatta a negyed feltárási pontjait, így nem meglepő, hogy a jól működő területek jellemzően ezekhez kapcsolódnak. Kivételt képez a negyed belsejében lévő Mátyás tér, amely ugyan szintén "jó hely", de egyelőre csak laza szálakkal van összekötve a negyed határaival és a külső városi közeggel.

Fontosak még azok a területek, melyek térbeli helyzete és jelenlegi forgalma arra utal, hogy tengelyt képezhetnek a feltárási pontok és a negyed központja, a Mátyás tér között. Megfigyelhető, hogy egy ilyen kereszttengety egyelőre nincs a negyedben. Jelen állapotban elindul két irányból elindul egy tengely (Teleki tér felől és Tavaszmező utca felől), de nem éri el a negyed központját és nem ér össze.

ΣT jövőkép / katalizátor területek

Σ Köztes használat stratégia indítására alkalmas területtípusok és javasolt akciók:

1.

Jól működő feltérési útvonal >>

Terület: Népszínház utca

Fő jellemzők: tartalék üres földszintek; a belváros és a meglévő vonzó funkciók közelsége; jelentős meglévő külsős forgalom.

Javasolt akció: meglévő összekötő kapocs szerep erősítése üres földszintek megtöltésével; az itt elhelyezett új funkciók kifejezetten a külső közegnek is szóljanak.

2.1

Potenciális kereszttengety <<<<

Terület: Erdélyi utca

Fő jellemzők: negyed központja felé vezet; egyelőre gyenge összekötő tengely; tartalék üres földszintek; részben felújított és sétálóutcává alakított; közvetlen kapcsolat a negyed legfontosabb közösségi intézményével, a Kesztyűgyárral.

Javasolt akció: összekötő tengely szerep erősítése és a becsalogatott Népszínház utcai forgalom befordítása a negyed belseje felé, és elvezetése a Mátyás térhez; üres földszinti üzletek megtelítése meglévő helyekhez hasonlóan kulturális és közösségi helyekkel; jó terep vendéglátásra is.

2.2

Potenciális kereszttengety <<<<

Terület: Szerdahelyi utca

Fő jellemzők: a külső közeg éppen csak bekukkant, majd megtorpan; üres földszintek; piac közelsége miatt eleven

Javasolt akció: piaci funkcióhoz kapcsolódó használatok telepítése; külső forgalmat átvinni Mátyás téren keresztül a Tavaszmező utcáig

ΣΤ jövőkép / katalizátor területek

Σ Köztes használat stratégia indítására alkalmas területtípusok és javasolt akciók:

3.

Jól működő belső sziget X

Terület: Mátvás tér

Fő jellemzők: Negyed központja; fő vonzereje a Kesztyűgyár közösségi ház és a felújított tér; a lakosság minden rétege látogatja; új lakásberuházás, új lakókkal;); színes földszinti üzlet világ; külső forgalmat vonzó funkcióik is (pl. Gallery8); van tartalék üres földszint.

Javasolt akció: üres földszintek megtöltése további tágabb vonzáskörzetű funkciókkal; felhasználni és továbbvinni a Kesztyűgyár és a Gellery8 pozitív hatásait és image-ét.

4.

Belső rész feltérési pont közelében X

Terület: Koszorú utca

Fő jellemzők: Jól működő terület sok tele földszinttel a negyed határához közel, melyet a külső közeg (még) nem fedezett fel; negyed határa; negyed legizgalmasabb utcája épületállomány és térszerkezet szempontjából. Izgalmas funkció skála (óvoda, hostel, fogorvos, idősek klubja stb.)

Javasolt akció: izgalmas jelen állapotát felhasználni és erősíteni; befördíteni a Tavaszmező utca sarkán meglévő nagyon erős külső forgalmat; ehhez felhasználni a már most meglévő funkciókat (pl. Gardenhouse hostel!); potenciális célközönség lehet az Óbudai egyetem. Alternatív funkció párosításokkal, jó hangulatú tematikus utca válhat belőle.

A kutatás rétegeinek egymásra vetítése és együttes vizsgálata megmutatta, hogy Magdolna negyed esetében nagyon fontos egy kereszttengety kialakítása, amely a negyedet összefűzi az őt körülvevő külső közeggel. E összekötő tengely életrehívásában tud segítséget nyújtani a földszinti üzletek köztes hasznosítási startégiája. A vizsgálat továbbá kirajzolta azokat a területeket, ahol első lépésként érdemes e köztes használatokat elindítani - katalizátor hatást remélve a működésüktől.

A Magdolna negyed javasolt köztes használat stratégiája ideális esetben a negyed és a külső közeg határait lazítja; bekapcsolja a negyed belsejét a város vérkeringésébe; javítja a negyed jelenleg jellemzően negatív külső és belső képét; megszólítja és vegyíti mind a helyhez kötődő, mind a külsős használókat; katalizátorként hat a környékbéli üres üzletekre és pozitívan a már meglévő telehelyekre. Egy ilyen elképzelt köztes használat fő jellemzői:

- külső használókat is behív a Magdolna negyedbe
- mind az elhelyezés (*hol?*) mind a funkció (*mi?*) szempontjából magukba integrálja a valós helyi igényeket
- figyelembe veszi a meglévő helyi közösségi és szociális helyek hálózatát, és azokhoz valamilyen módon viszonyul vagy hozzákapcsolódik
- vegyes használatra (külső és belső közeg által egyaránt) ad lehetőséget
- lehet non-profit, civil szervezet (amely feltehetően jellemzően a negyeddel foglalkozik), de lehet vállalkozás vagy intézmény jellegű funkció is! A két profil együttesen is megjelenhet és vegyesen is működhet¹⁴.
- első körben önkormányzati tulajdonú helyeken indul, mert azok nagy számban vannak egy kézben, de kiterjed magántulajdonú terekre is

A köztes használat stratégia sikeréhez adott egy élő és lelkes szociális városrehabilitáció, városközponti elhelyezkedés és jó infrastrukturális kapcsolatok, jelentős üres térállomány, illetve színes meglévő belső világ és nagyszámú aktív civil kezdeményezés. Szükséges még a helyi Hivatal rugalmas és nyitott hozzáállása (szemléletváltás); egy helyi viszonyokat jól ismerő személy vagy szervezet (kapocs szereplő); és kreatív, rugalmas és lelkes térúttörő vállalkozók együttes csillagállása. Mindezek mellett az eddigi helyszíni kutatási és tervezési munka tapasztalati alapján azt gondolom, hogy a valós helyi igények integrálása és a helyben élő/dolgozó/aktívan működő emberek és szervezetek bevonása a siker elengedhetetlen feltétele, és remélhetőleg záloga is.¹⁵

Jelen tanulmány elsősorban arra keresett és ajánlott fel választ, *hol* érdemes köztes használatokat indítani a Magdolna negyed földszintjeiben, figyelembe véve a negyed adottságait és az elképzelt köztes használat stratégia céljait. A sikeres stratégiához szükséges csillagállás nem alakul ki magától - kutatási (és/vagy operatív!) kérdés, *hogyan lehet egy köztes használat stratégiát elindítani* a Magdolna negyedben.

¹⁴ Jó példa erre a Mátyás téren működő, korábbi réteg vizsgálatok során már említett Gallery8 roma művészeti tér, amely egyben galéria és közösségi hely (ha egyelőre nem is a helyi lakosság körében).

¹⁵ A jelen kutatási fókusznál is fontos volt a helyi igények és szempontok kérdése, de ez a réteg még nagyobb szerepet fog játszani a "mit?" és "ki?" kérdések feltárásánál. Ehhez nyújt jó alapot a micromagdolna kutatás.

Irodalomjegyzék

- LIVING 2012** Davis, Howard: *Living over the store: architecture and local urban life*. Routledge, 2012
- URBAN 2007** Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin: *Urban Pioneers. Berlin: Stadtentwicklung durch Zwischennutzung*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2007.
- LISTA 2013** Józsefvárosi Önkormányzat illetékes vagyongazdálkodó cége által készített lista az önkormányzati tulajdonú földszinti/alagsori/magasföldszinti/pince nem lakás célú helyiségekről. A témáról szóló térképeket a tanulmányban e lista felhasználásával készítettem. A lista kiadása: 2013 július; formátum: excell táblázat.
- RÖGTÖN 2013** RÖGTÖN JÖVŐK kezdeményezés: budapesti üres földszinti üzletek nyilvántartása és rendszerezése, 2013-tól <http://rogtonjovok.hu/> meglekintve: 2014.01.18.
- DIMITRIJEVIC 2013** Dimitrijevic, Tijana: "Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben" In: BME Építőművészeti Doktori Iskola 2012/2013: A kicsi szép / Small is Beautiful, évkönyv, 2013. pp. 100-105.
[http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/451-
evkonyv_dla2013_JAV17_ny_20130721212850.pdf](http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/451-
evkonyv_dla2013_JAV17_ny_20130721212850.pdf)
- BME ÉDI 2012/2013** Borsos, Melinda - Brósz, Csaba Botond - Dimitrijevic, Tijana - Szabó, Dávid - Kukucska, Gergő: "Magdolna Negyed. Szociális szolgáltatóhelyiségek tervezése." In: BME Építőművészeti Doktori Iskola 2012/2013: A kicsi szép / Small is Beautiful, évkönyv, 2013. pp. 24-33.
[http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/451-
evkonyv_dla2013_JAV17_ny_20130721212850.pdf](http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/451-
evkonyv_dla2013_JAV17_ny_20130721212850.pdf)
- MICROMADGOLNA** Borsos, Melinda - Brósz, Csaba Botond - Dimitrijevic, Tijana - Szabó, Dávid - Kukucska, Gergő; "negyed" BME ÉDI projekt 2012-2013 és "mikro magdolna" BME ÉDI projekt 2013-2014 saját összefoglaló blog oldala: www.negyed.wordpress.com
- RENEW 2013** Renew Newcastle, Marcus Westbury
<http://renewnewcastle.org/projects>; <http://www.marcuswestbury.net/>
melegkintve: 2014.01.16.
- MNPIII 2013** <http://ujrev8.epiteszforum.hu/aktualis-projektek/magdolna-negyed-program-iii/>
melegkintve: 2013.10.01.

- RÉV8 2013** <http://ujrev8.epiteszforum.hu/>
megtekintve: 2013.11.01.
- ZÖFI 2013** Zöld Fiatalok, ZöFi, <http://zofi.hu/node/22>
megtekintve: 2013.06.05.
- CIVILHÁLÓ 2012** ZöFi: <http://zofi.hu/projektek/magdi/rehabilitacio-es-civilek>
MNP1 helyzetjelentése, Rév8: <http://ujrev8.epiteszforum.hu/>
- KARINTHY 1984/a** Karinthy, Frigyes: "A hajótörött élet roncsai között. Kettőtől négyig a Teleki téren." In: Ungvári Tamás (szerk.): Szavak pergőtüzében. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984. pp. 149-153.
- +
- OASE#73** OASE#73 GENTRIFICATION
Flows and Counter Flows, Journal for Architecture, NAI Uitgevers / Publishers, Rotterdam, 2007
- POLYÁK 2006** Levente, Polyák: " Tűzfalak és foghíjtelkek, avagy a városi átmenet lelkiállapotai. (Fire walls and vacant lots, or the moods of the urban transition)" In: Kálmán Rita és Katarina Sevic (szerk.): Tűzfal, Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület, Budapest, 2006
<http://polyaklevente.net/wp-content/uploads/2010/10/Tuzfalak-es-foghijtelkek.pdf>

Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben

Dimitrijevic Tijana, 2013. június

BME Építőművészeti Doktori Iskola 2012-2013

Absztrakt

Mi lehet az ideiglenes használatok szerepe egy halmozottan hátrányos helyzetű városi közegben, mint a Budapest VIII. kerületi Magdolna negyed? Mit remélhetünk a köztes használatoktól és milyen peremfeltételek mellett jöhetnek létre?

A tanulmány első részében röviden bemutatom az ideiglenes használatok fogalmát, majd felteszem a fenti kutatási kérdést. **Két alapfeltevésből indulok ki:** (1) a Magdolna negyed Budapesten belüli központi helyzetének, rendelkezésre álló üres terület nyersanyagának és tulajdoni viszonyainak köszönhetően jó terepe lehet az ideiglenes használatoknak; (2) az ideiglenes használatok új embereket vonzanak majd a most zárványszerű területre a meglévő lakosság *mellé*, és így segítenek megváltoztatni a Negyed negatív külső és belső képet.

A következő részben a **Magdolna negyedet, mint zárt közeget** vizsgálom. Megállapításom szerint a Magdolna negyed egy önmagán belül megrekedt közeg, vakfolt az öt körülvevő városi környezetben. A külső közeg és a negyed közötti határok változatos képet mutatnak. A területre mélyszegénység, halmozottan hátrányos és kirekesztett helyzetű társadalmi csoportok koncentrációja és velük szembeni diszkrimináció jellemző. Lakosságának nagy része kényszerből él itt, tehetetlenség és mobilitás hiány miatt.

A berlini Urban Catalyst kutatásra támaszkodva a Magdolna negyedet mint **"központi, de nem kívánatos"** köztes használat helyszínt sorolom be. A "kívánatos" jelző mögötti rejtett lehetőségek bemutatása és egy üres terület **tipológia** felállítása után kiemelem a **földszinti üzlethelyiségek** ideiglenes használatait, mint hasznosítási típust. Két erről szóló példát elemzem részletesebben a kutatási kérdés szemszögéből.

A **két vizsgált példa** a Magdolna negyedhez kapcsolódik: (1) saját ez évi tervezési feladat: szociális szolgáltató helyiségek kialakítása üres önkormányzati helyiségekben; (2) 2006-2012 között megvalósult CivilHáló program: civil szervezetek, mint önkormányzati tulajdonú földszinti üzletek ideiglenes használói.

Végül **összefoglalom** a Magdolna negyed, mint zárt közeg és térúttörő terep adottságait és a példák tapasztalatait. Ideiglenes használatok elindításához **szükséges feltételek:** kezdeményező és önálló Térúttörők; konstruktív és rugalmas Tulajdonos/Önkormányzat; aktív és elszánt, helyi viszonyokat mindkét oldalról jól ismerő Közvetítő együttes csillagállása. A Magdolna negyed esetében fő kihívást az **Önkormányzat megnyerése** jelent.

A kutatás következő lépése az itt is bemutatott **újrahasznosított földszinti üzletek**, mint ideiglenes használat típus részletesebb kutatása lehetne.

- 1 Zöld pardon ma üres helyszíne a Petőfi hídnál (fotó: www.zp.hu)
- 2 Palast der Republik, Der Berg projekt, Berlin (fotó: Raumlabor)

- 3 Tűzraktér őszművészeti központ, Budapest VI. kerület, ma szórakozóhely (fotók: www.tuzraktar.hu)

- 4 Budapest, VI. kerület, romkocsmák a Kazinczy utca környékén, 2012

Megjegyzés a képjegyzékhez: a forrás megjelölés nélküli képek saját felvételek vagy ábrák.

Ideiglenes használatok lehetőségei a Magdolna negyedben

Dimitrijevic Tijana, 2013. június

BME Építőművészeti Doktori Iskola 2012-2013

Bevezetés: ideiglenes használatokról

Az **ideiglenes használatok** - Zwischennutzung, Raumpioniere - jelensége ma jól ismert és spontán vagy tervezett formában sok helyen fordul elő. Városaink és használatuk merevségét oldják változások idején ezek a köztes, átmeneti használatok és térúttörők. Gondolhatunk itt az üres gyárépületekben megtelepedő színházakra és galériákra (budapesti Trafó), szezonálisan pár évig élő szabadtéri koncerthelyekre (régibudapesti Zöld pardon), földszinti üzlethelyiségek áthidaló elfoglalására (Rögtön Jövök ötletpályázat kezdeményezése¹) vagy a bontásra váró épületek átmeneti használatára, mint a berlini Palast der Republik esetében². A **térúttörők életideje** széles skálán mozog és a működésük során gyakran alakul: a pillanatnyi eseménytől, amely csak pár perces vendég a városi térben; az ideiglenes használatokon át; a "helytartó"-ig, amely addig tölt ki egy teret, míg egy klasszikus funkció nem tud létrejönni (Tűzraktér³); és végül az eredetileg ideiglenesnek szánt kezdeményezés, amely maga lesz a klasszikus funkció (RAW Tempel Berlin⁴). *kép1-3*

A **berlini Urban Catalyst**⁵ kutatás szerint az ideiglenes használatok tervezett alkalmazása jó városfejlesztési eszköz. A Berlinben működő üres-helyeket-közvetítő-irodák (pl. Coopolis Zwischennutzungsagentur⁶) sikerei is ezt igazolják. A térúttörők új tartalommal töltik ki az üresen álló, valamire váró - felújításra, befektetőre, egy terv megvalósítására, bérlőre, engedélyre - tereket, ezáltal ezek többé már nem lyukak a város szövetében, hanem új színfoltok. Az eddig parlagon álló helyek felkerülnek a térképre, ami pozitívan tudja befolyásolni akár az egész város képét is. Meg kell említeni, hogy a spontán kialakuló ideiglenes használatok között előfordulhat olyan is, amely negatívan befolyásol egy területet - pl. drog tanyák az üresen álló, illegálisan elfoglalt házakban. A jelen kutatás az ideiglenes használatok fogalmából ezeket az elemeket kihagyja, amikor a tervezett vagy spontán jelenség pozitív hatásairól beszél - de ez egy érdekes kérdés. Köztes használatok hatása a környezetre azonban kétségtelen.

Az ideiglenes használatok új arculatot adhatnak egy városrésznek, vonzzák és gerjesztik egymást, míg végül gyakran állandósult klaszterek és izgalmas funkciópárosítások jönnek létre. Jó példa erre a pesti 6. kerület romkocsmaszínházja. Megrekedt helyzetet áthidaló alternatív használatokból itt erős városképi elem lett, ma a Lonely Planet útikönyvek része, az üresen álló romépületek pedig már kívánatos befektetési helyek. *kép4* De mi a helyzet a kevésbé kívánatos, elhagyatott városrészekkel, a rossz helyekkel? Ezekben a városi szövetből kieső vakfoltokban mi az ideiglenes használatok - mint városfejlesztési eszköz - szerepe és lehetősége? Ebben a tanulmányban ezt a kérdést járom körbe.

Ilyen nem kívánatos helyzetű terület a **Budapest VIII. kerület Magdolna negyede** is, az esettanulmány témája. Hét percre a nagy körúttól és a Blaha Lujza tértől, a Népszínház utca - Teleki tér

1) A Rögtön Jövök ötletpályázat az V. kerületi önkormányzat írt ki 2013-ban a földszinti üresen álló üzlethelyiségek felélesztése és rendszerezése céljából.

2) A berlini Palast der Republik bontása előtt a Volkspalast áthidaló akció sorozat keretében az épületben működött a Der Berg szálloda.

3) A VI. kerületi Tűzraktér egy iskola belvárosi épületét foglalta el az intézmény kiköltözése után. Az ösztöndíjas központ több műteremnek, kiállításnak, koncertnek, kis vállalkozásnak és civil szervezetnek adott helyet. Miután ismertté vált, egy klasszikus vállalkozó vette át, és az épületben most egy hagyományos szórakozóhely működik Iskola néven.

4) Az egykori vasúti kocsik javító (RAW) területén 1998 működnek különböző ideiglenes használatok.

5) Az Urban Catalyst kutatási projekt 2004 és 2005 között a berlini Zwischennutzung szcénát, az ideiglenes használatok típusait, résztvevőit és városépítészeti lehetőségeit kutatta. A több mint 100 berlini esettel foglalkozó kutatás eredményeit egy összefoglaló kötetben adták ki. URBAN 2007

6) A Coopolis iroda Berlinben gyűjti az üresen álló helyeket, és közvetítő, "Schlüsselagent" szerepet játszik az érdeklődő ideiglenes használók és a tulajdonosok között, a helyi hatóság támogatásával.

- Fiumei út - Baross utca - Mátyás tér által határolt, 290 házat számoló terület központi helyzete ellenére is egy félreeső sziget. Karinthy Frigyes a Teleki térről szóló korabeli riportjában úgy beszél erről a környékről, mintha egy különálló ország lenne, "város a városban, önálló nyelve, szokásai törvényei vannak"⁷. Ma, majdnem 80 évvel később a Magdolna negyedben járva időnként ugyanez a benyomás ér: egy másik, ismeretlen ország. Nagyon közel van azokhoz a helyekhez, ahol nap mint nap járunk - ez a pesti belváros keleti határa – mégis a várost sokat járó emberek között is kevesen voltak valaha a Teleki téren túl. *kép5*

Kutatási kérdés: Zwischennutzung a Magdolna negyedben?

Milyen lehetőségei vannak az ideiglenes használatoknak egy ilyen zárt közegben, mint a budapesti Magdolna negyed? Milyen ez a zárt közeg? Milyen peremfeltételei vannak az ideiglenes használatoknak? Mik az akadályok és az előnyök? Mit remélhetünk az átmeneti használatoktól?

Ebben a tanulmányból **két alaptézisből indulok ki**. Az első alaptézis az, hogy a Magdolna negyed Budapesten belüli központi helyzetének, a rendelkezésre álló még fel nem fedezett üres terület "nyersanyagának" és azok tulajdoni viszonyainak köszönhetően jó terepe lehet az ideiglenes használatoknak. A másik alaptézis az, hogy az ideiglenes használatok új embereket vonzanak majd a most kirekesztett és félreeső területre és így lassan segítenek megváltoztatni a Negyed negatív külső és belső képet. A pozitív térüttörők a meglévő lakosság *mellé* rendeződnek (egyfajta mellérendelő dzsentifikáció), így megvalósítva a terület rehabilitációjánál kitűzött célt - terület és lakossága életkörülményeinek javítása a helyi lakosok megtartása mellett.

A tanulmány további részében ezeket a kérdéseket járom körbe és megvizsgálom a Magdolna negyed adottságait, előnyeit és hátrányait. Röviden összefoglalom a **helyszíni kutatási-tervezési munka tapasztalatait** e téren. A kutatási kérdés szempontjából értékelek **két megvalósult példát** - egy sikeres ausztrál kezdeményezést, és egy Magdolna kísérletet. Végül pedig ezekre támaszkodva összefoglalom a közttes használatok peremfeltételeit a Magdolna negyedben, és további kutatási és tervezési területet vázolok fel.

Magdolna negyed mint zárt közeg

A **Magdolna negyed** ilyen néven kevesebb mint két esztendej létezik és a budapesti VIII. kerület legszegényebb negyede. Mélyszegénység, munkanélküliség és rossz életkörülmények egy erősen lepusztult városi szövetben.⁸ Halmozottan hátrányos és kirekesztett helyzetű társadalmi csoportok koncentrációja és velük szembeni diszkrimináció jellemzi a területet, amint ezt a területről szóló kutatások, rendelkezésre álló adatok és a személyes helyszíni tapasztalatok is mutatják.⁹ A lassan tíz éve folyó szociális városrehabilitáció célja a terület és lakossága életkörülményeinek javítása, a meglévő lakosok megtartása mellett¹⁰.

A várospusztulás témakörébe tartozó "**urban blight**" fogalom szerint a várospusztulás foltszerűen jelenik meg a város testén, mint a penész.¹¹ A Magdolna negyed esetében mondhatnánk azt is, hogy a **penész** megette majdnem az egész területet. A "jó helyek" nem a süllyedéstől *megmenekült* jó helyek - melyeket a penész *még nem eszi* - hanem utólagos rehabilitációval felhúzott pontok - melyeket a penész *már* nem eszi. *kép6* Szubjektív helyszíni benyomások szerint is a **slum jellegű terület és a külső "normális" közeg közötti határok változatos képet mutatnak**. Vannak éles határok - például a Baross utca - ahol hirtelen történik a váltás és látszólag nincs áthallás a hétköznapi Budapest (hajtás

7) KARINTHY 1984/a:150

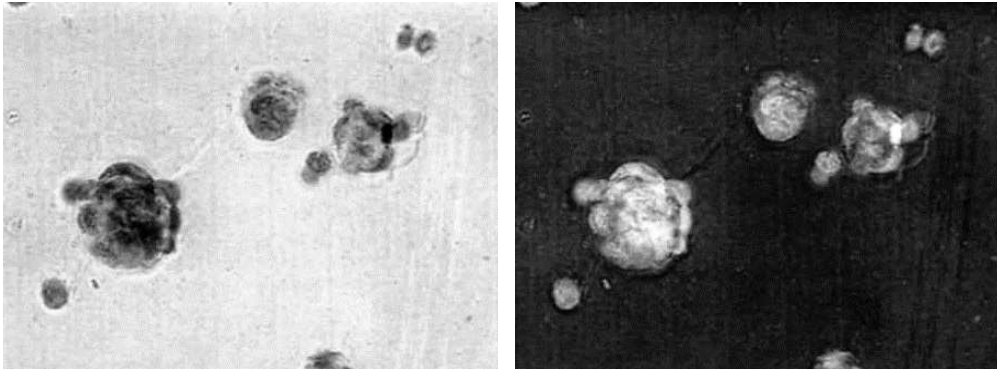
8) Magdolna negyed számokban (zárójelben a budapesti adat): kömfort nélküli lakások aránya 37,33% (2,5%); önkormányzati bérlakások aránya 65% (7,8%); 1919 előtt épült lakások aránya: 88,3%; TELLER 2007:15;39; KSH 2001 statisztikai adatok.

9) ALFÖLDI 2012; TELLER 2007; LICHTENBERGER 1995

10) "A programnak kifejezetten nem az a célja, hogy a negyed a közép és magas státuszú lakosság lakóhelyévé váljon az "öslakosság" fokozatosan kiszorítása mellett." RÉV8 2013

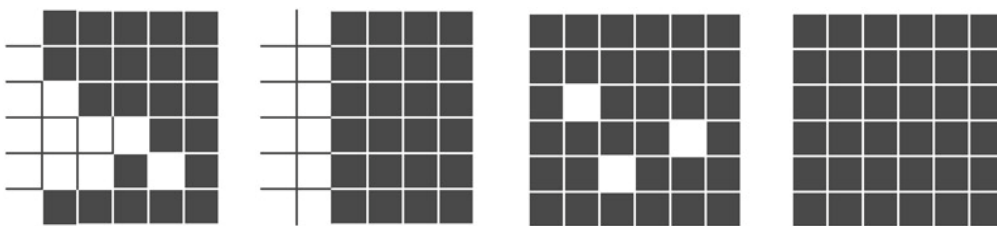
11) LICHTENBERGER 1995

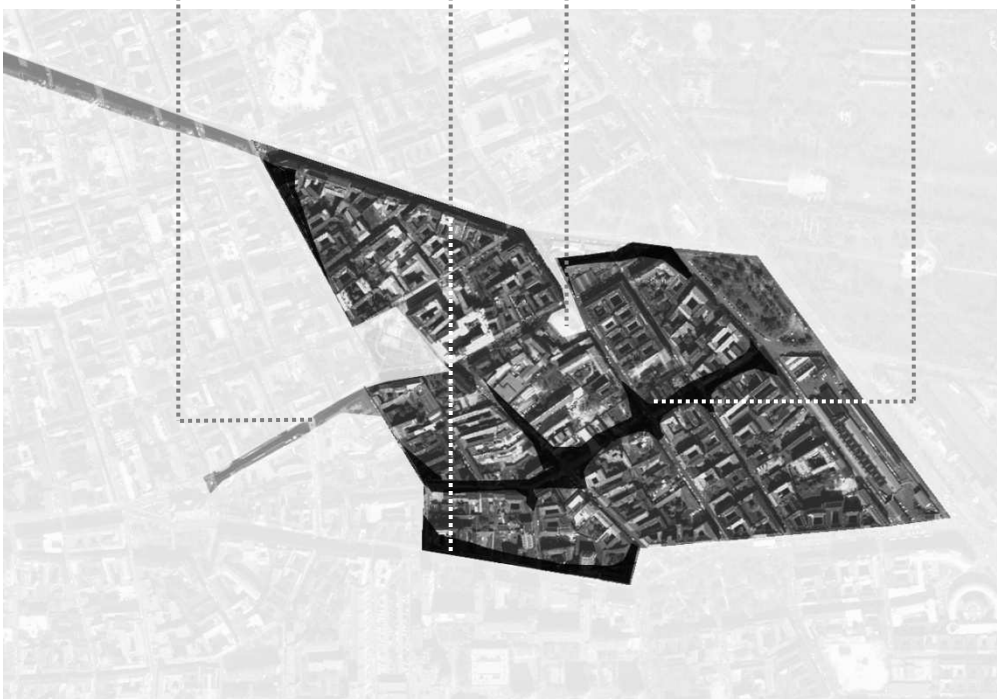
- 6 Urban blight, várospusztulás penész analógia

Magdolna negyed esetében a kép inverz: a fehér foltok azok a városrehabilitációval felhúzott a jó helyek, melyeket a penész már nem esz.

Változatos határok:

- 7 Külső közeg beszivárog
8 Éles határ
9 Belső területen lévő jó helyek
10 Negyed belseje: teljes sötétség

- 11 A Magdolna negyed határai - szubjektív térkép

- 12 Tavaszmező utca két arca - elhagyatott ház és Óbudai egyetem- Hétköznapi tele "külsős" emberekkel, hétvégen csak a helyiek.

- 13 Tele földszinti üzlet - új kávézó, Mátyás tér 1 (Tavaszmező utca vége)

- 14 Befalazott földszinti üzlet - Mátyás tér 3 (két házzal arrébb)

pajtás biciklisek, buszok, Fazekas diákok, Rigó utcai nyelvvizsga) és Magdolna negyed belső világa között. Vannak elmosódó határok, melyeknél a külső pozitív, mindennapi közeg valameddig beszivárog a negyedbe, majd megtorpan. Ilyen a Népszínház utca Teleki tér környéke és a Tavaszmező utca Horváth Mihály tér felőli része. Végül vannak helyek, ahol teljes a sötétség (a penész mindent elborít, ha az "urban blight" analógiát vesszük) és hihetetlennek tűnik, hogy csak 10 percnyi sétára vagyunk a Körúttól. Ide sorolható például a Magdolna utca, amely a Magdolna Negyed Program III (MNPIII) adatai szerint a negyed legproblémásabb utcája - ezt a helyszínen járva valóban éreztem, anélkül hogy előtte ismertem volna a fenti adatokat. *kép7-11*

Érdekes tapasztalat, hogy a fent leírt határok mások hétköznap, és megint mások hétvégén. Ez a megállapítás azokra a helyekre vonatkozik, ahol a hétköznapi közeg megy be a Magdolna negyedbe. Munkanapokon a "külsős" emberek - Óbudai egyetem diákjai és tanárai, egy új szálloda vendégei, a környéken dolgozók - és a hétköznapi "jó" Budapest egészen a Mátyás térig beszivárog a Tavaszmező sétáló utcán keresztül. A Mátyás tér sarkában ihatunk kávé, mintha csak Újlipótvárosban lennénk, míg szó szerint két házzal arrébb, a Koszorú utcában a szociális és fizikai várospusztulás jelenléte nagyon erős. Munkaszüneti napokon a "jó" közeg visszavonul mint apálykor, és a Tavaszmező utca vége ismét egy másik ország lesz. *kép12-14* A beszivárgó jó helyek igazolják az eddigi rehabilitációs törekvéseket, mégis a negyed egy **zárványként** él az őt körülvevő belváros megszokott közegében.

Karinthy szavaival élve ez egy olyan hely, ahol **a város mint egy zátonyon "megfeneklett"**⁷; az itt élő emberek - a hajótöröttek - önerőből nemigen tudják elhagyni a szigetországot, ahova kerültek. Ez a helyzet ma is: egy a Mátyás tér vonzaskörzetben végzett felmérés szerint, a környéken lakó emberek fő indoka az ottmaradásra az, hogy anyagi okok miatt nem tudnak elköltözni.¹² A Magdolna negyed mint zárt közeg fontos jellemzője az itt élő **lakosság tehetetlensége**, mobilitásának hiánya. Csanádi-Ladányi a szegregáció mintáinak két típusáról: "a magas státusúak lényegében úgy és azokra a területekre szegregálódnak, ahogyan és ahova akarnak, az *alacsony státusúak pedig úgy és oda, ahova hagyják őket.*"¹³

A Magdolna negyed nem szándékosan és kifelé zárt, hanem tehetetlen, **önmagán belül megrekedt közeg**. A környezetéből kimaradt fehér folt, kevés átjárással kifelé, megrekedt helyzet és hely.

Ideiglenes használatok a Magdolna negyedben: peremfeltételek

A Az Urban Catalyst⁵ kutatás berlini tapasztalatok alapján a Zwischennutzung városfejlesztő eszközként való alkalmazására két stratégiát ajánl. Más a stratégia az üresen álló, de városközponti jó helyekre, és más a félreeső, elhagyatott és nem kívánatos helyszínekre.¹⁴ A kutatás potenciális ideiglenes használat helyszínek profiljait továbbfolytatva azt mondhatjuk, hogy a Magdolna negyed **"központi, de nem kívánatos"** helyzetű terület.

Hátrányos helyzetű, nem kívánatos területen a sikeres ideiglenes használatok elengedhetetlen összetevője az illetékes **hatóságok konstruktív és nyitott hozzáállása**.

A Magdolna negyedben sok üres földszinti üzlettel, telekkel, elhagyatott házzal és befalazott lakással találkozunk, jelentős részük **Önkormányzati tulajdonban**¹⁵. Az üres területek tulajdonviszony adottságai miatt a hivatal szerepe még nagyobb súllyal bír. E tény negatív oldala a merev hozzáállás közvetve az Önkormányzat részéről, melyet a később részletesebben bemutatott 2006-os helyi kezdeményezés keserű tapasztalatai is mutatják. Ugyanakkor egy pozitív szemléletváltás esetén az Önkormányzat mint tulajdonos és partner nagy hatással lehet az üres terek ideiglenes színes feltöltésére.

12) EGEDY 2008:45

13) CSANÁDY-LADÁNYI 1992:105;112; kiemelés tőlem

14) URBAN 2007:24

15) Az erről szóló hivatalos adatok nyilvánosan nem elérhetőek, megszerzésük folyamatban van az illetékes vagyongazdálkodó cégtől; lásd még¹⁷.

Üres tér nyersanyag tipológia

15 Foghíj, üres telek (fotó: Erdélyi utca)

16 Elhagyott üres épület lefalazott lakásokkal (fotó: Tavaszmező utca)

17 Üres földszinti üzlet
(fotó Magdolna utca;
forrás: Kukucska Gergely)

18 Üres földszinti üzlet
(fotó: Koszorú utca)

(Rejtett) lehetőségek

A terület kifejezett előnyei az ideiglenes használatok kialakulása szempontjából Budapesten belüli központi helyzete, nagy számú és változatos típusú üres területei és ezek tulajdonviszonyai, és az aktív szociális városrehabilitáció.

Az üresen álló **"tér nyersanyag"** felfogható mint a Negyed még nem fel nem fedezett rejtett potenciálja. Megvizsgálva Magdolna negyed üresen álló tereit, a berlini kutatás által kidolgozott tipológiára támaszkodva¹⁶, az alábbi **üres tér tipológia** állítható fel:

- a) foghíjak, üres telkek *kép15*
- b) elhagyott üres épületek *kép16*
- c) üres földszinti üzlethelyiségek *kép17,18*
- d) üres pince helyiségek
- e) üres lefalazott önkormányzati lakások *kép16*
- f) üres/alul használt zöldfelületek (pl. tervezett FiDo park területe)
- g) kiüresedett infrastruktúra (pl. Remiz épülete)
- h) egyéb?

A Negyed központi helyzetével párosulva ezek a most elhanyagolt és elhagyott, alig vagy nem kiadható/eladható/beépíthető/stb. terek kívánatos terepei lehetnek alternatív áthidaló használatok számára. Az üres helyek nagy része egy tulajdonos kezében van - Önkormányzat - így az átmeneti hasznosítások előnyeiről csak egy tulajdonost kell meggyőzni. Egy pozitív és konstruktív hozzáállás elérése esetében egyszerre több ideiglenes használatot magába foglaló rendszer lenne kiépíthető.

Ideális forgatókönyv esetében az ideiglenes használatok hatósági/tulajdonosi támogatás mellett lassan elfoglalhatják a valamire váró tereket, és a Zwischennutzung-ra jellemző módon (lásd korábbi bekezdés) gerjeszthetik egymást. A Magdolna negyed ilyen színpoltjai új "külsős" látogatókat vonzanak a környékre - a ma erre járó rehabilitáció-építész-szociológus-turisták, mint szinte egyedüli betévedők mellé. Ezáltal a helyi boltok és szolgáltatások is jobb helyzetbe kerülnek. Az új funkciók és helyek **szerepe kettős lenne**: egyrészt javítani tudnának a helyiek életszínvonalát a nyújtott (akár non-profit, szociális) szolgáltatások által; másrészt pedig új embereket vonzanának be a környékre, ezáltal oldva a nagyon is jelentős zárványszerűségét a területnek. A negyedről alkotott belső és külső kép fokozatosan változna.

A Magdolna negyed mint potenciális Zwischennutzung terep vizsgálata után kiemelem és közelebbről szemügyre veszem az üres **földszinti helyiségek**¹⁷ átmeneti hasznosításának lehetőségeit. A negyedben 2006 és 2012 között működött egy kezdeményezés ezek átmeneti használatára a civil szervezetek bevonásával.¹⁸ Ez a törekvés - habár nem valósult meg teljes sikerrel - a kérdés aktualitását igazolja. *kép17,18*

Két helyi példát fogok bemutatni és elemezni a földszinti üzlethelyiségek ideiglenes hasznosításairól zárt közegben. Az első példa összefoglalja a 2012-2013-ban a **helyszínen végzett tervezési-kutatási munkánk** tapasztalatait a témában: szociális szolgáltatóházak tervezése üres földszinti helyiségekbe. A második példa a fent említett **Magdolna kísérlet** esetét járja körbe: Civil szervezetek önkormányzati helyiségekben.

16) Berlini üres hely tipológia: elhagyott ipari területek; kiüresedett infrastruktúra területek; város átalakulás miatt nagy mennyiségű bontás során keletkezett összefüggő üres telkek; felszabaduló temetők; foghíjak. URBAN 2007:28

17) Nem hivatalos helyszíni adatok szerint a Magdolna negyedben az Önkormányzat földszinti üzlethelyiségek több mint a fele üres. Az erről szóló hivatalos adatok nem publikusak, megszerzésük folyamatban van az illetékes vagyongazdálkodó cégtől. A földszinti üres önkormányzati helyiségek leltára, erről szóló részletes felmérés és elemzés a következő féléves munka tervezett feladata.

18) A Magdolna negyed szociális, integrált városrehabilitációja 2005-ben kezdődött el, erről szólnak a Magdolna Negyed Programok.

19) Borsos Melinda, Brósz Csaba Botond, Kukucska Gergely és Szabó Dávid. A tervezési munkáról többet itt: www.negyed.wordpress.com

19 Tervezett szociális szolgáltató házak, négy üres önkormányzati üzlethelyiségbe

20 Helyszínek: Szerdahelyi utca, Dobozi utca, Dankó utca, Magdolna utca

Helyszíni tervezési-kutatási munka tapasztalatai

A lassan tíz éve folyó szociális városrehabilitáció¹⁸ célja a terület és lakossága életkörülményeinek javítása, a meglévő lakosok megtartása mellett. Jelenleg a MNPIII városrehabilitációs program zajlik. A program részeként négy **szociális szolgáltató helyiséget** alakítanak ki a Negyed négy földszinti üres helyiségében. Ezek tervezésében 2012 október óta a BME Építőművészeti Doktori Iskola négy másik hallgatójával¹⁹ veszek részt Rév8²⁰ vezetése mellett. E **kutatási és tervezési munka**, és az itt szerzett helyi ismeretek, személyes kapcsolatok és élmények beépülnek a jelen tanulmányba. Mint a negyed hasonló ingatlanainak jelentős része, ezek az üresen álló földszinti helyiségek is az Önkormányzat kezében vannak, ezért az új funkciók előkészítésénél, elindításánál és majdani működtetésénél fontos az Ő hozzáállása. Mivel ez igaz a hipotetikus jövőbeni ideiglenes használatok esetében is, az éves tervezési munka élő kísérletnek tekinthető. *kép19,20*

A tervezett szociális funkciók maguk is egyfajta **ideiglenes hasznosításai** a régóta üresen álló tereknek. A négy helyiség - melyekbe terveztünk mosodát, családfejlesztőt, szomszédsági információs központot és kirekesztett nők klubját - már régóta üresen áll és az új hasznosításuk csak öt évre szól. A tervezésük során kísérletet tettünk "bemelegítő" helyieket bevonó használatra, sikertelenül. Ennek fő oka az, hogy a tervezési munkánál beálltunk egy formális szervezeti rendbe (mint Rév8, és közvetve az Önkormányzat emberei), e **vagyonkezelő rendszer adott merevsége és hozzáállása** pedig nem segíti az üres helyiségek - szerintünk konstruktív - ideiglenes kezelését.

A másik oldalról viszont maguk a **jövőbeli használók** mutatkoztak zárkózottnak, amint mint a Hatóság hozzátartozói léptünk fel a helyszínen. A helyi civil szervezetek²¹ és a MNP programok tapasztalatai is említik a helyi lakosságnak ezt a bizalmatlanságát a Hatóságokkal szemben. A tervezési-kutatási munkára ezért egy kettőség volt jellemző: a helyieket csak mint önálló személyek vagy egyetemi hallgatók tudtunk eredményesen megszólítani, míg a majdani üzemeltetőkkel és a vagyonkezelőkkel szemben mint a Rév8 tartozékai léptünk fel több-kevesebb sikerrel. A folyamatban lévő kisléptékű tervezési feladatok során az Önkormányzat vagyonkezelő intézményeivel való együttműködés lassúnak és bürokratikusnak bizonyult (ellenpélda erre az Önkormányzathoz tartozó, de önállóan és hatékonyan működő Rév8). Ezt a merev formális rendszert és az "ezt így szoktunk" álláspontot nem tudtunk megkerülnünk.

A formális intézményrendszerek keretei és a hozzájuk tartozó peremfeltételek között az előkészítés és tervezés fázisában **nem sikerült bevonnunk a közösséget** átmeneti hasznosításokba.

Az itt összefoglalt és értékelt tapasztalatok a Magdolna negyedből megerősítik azt a tézist, miszerint az Önkormányzatnak és hozzáállásának rendkívül fontos szerepe van ideiglenes használatok kialakításában. Ezt az állítást a civil szervezetek ideiglenes helyfoglalásának esete is alátámasztja.

Üres földszinti helyiségek újjáélesztése - CivilHáló

A szociális városrehabilitáció első szakaszában, 2006-ban, indult el Rév8 vezetésével egy kétirányú kezdeményezés azzal acéllal, hogy a **parlagon álló önkormányzati helyiségeket aktív civil szervezetekkel** töltsenek meg. A területben már akkor számos civil szervezet működött, de ezek többsége a hajléktalanság problémája köré csoportosult (ezek ma is jelen vannak, a Dankó utcában). A Rév8 szakemberei abból indultak ki, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű lakosok számára elengedhetetlenül fontos, hogy a területen megfelelő számban és minőségben működjenek velük és problémáikkal aktívan

20) Józsefvárosi Önkormányzat megbízásából közfeladatok ellátását végző, 1997 óta létező szakmai szervezet. Feladatuk a szociális városrehabilitáció aktív működtetése, Józsefváros fejlesztése. A tervezési-kutatási munkánk során témavezetőnk Alföldi György DLA.

21) "A lakosság viszonylag szkeptikus és távolságtartó volt az önkormányzattal, annak képviselőivel szemben, de támogatóak voltak a civil aktivisták felé." ZÖFI 2013

A Zöld Fiatalok Egyesület, a Nap Klub Alapítvány és a Kesztyűgyár Közösségi Ház csere-bere piacot szervez.

HAGYD OTTHON A PÉNZTÁRCÁDAT!

Minden olyan tárgyat, például ruhát, játékot, kakukkos órát, kispárnát, lavort, virágcserépet stb. várunk, ami még szép és jó, használható, csak éppen feleslegessé vált a háztartásában. Most új gazdára lehet, így nem a kukában végzi. Helyette pedig Ön hazavihet olyan dolgokat, amikre szüksége van.

A behozott tárgyakat önkénteseink gyűjtik az asztaloknál, amikért kuponokat osztanak. A kuponokat lehet utána értékes, hasznos kincsekre cserélni.

HA HOZOL, VIHETSZI!!

IDŐPONT: Minden hónap utolsó péntekén 15.30 - 18.00
HELYSZÍN: KESZTYŰGYÁR KÖZÖSSÉGI HÁZ

ZöFi által szervezett programok a Magdolna negyedben:

- 21 CsereBere piac a Mátyás téren, rendszeres program; 10 perc sétára a ZöFi Karácsony Sándor 22 szám alatti helyiségéből (forrás: www.zofi.hu)

- 22 Tavaszmező utcabál, Magdi Fesztivál (forrás: www.zofi.hu)

foglalkozó civil és non-profit szervezetek. Az ötlet az volt, hogy ezeket a csoportokat nem egyes programjaik anyagi támogatásával, hanem **a működésükhöz szükséges székhely biztosításával** támogassa az éppen aktuális Magdolna Negyed Program (MNPI). A helyigényeket az Önkormányzat tulajdonában lévő nagy számú üres helyiségekkel javasoltak fedezni, megfelelő keretek között.

A CivilHáló kezdeményezés megvalósítása a következő peremfeltételek mellett indult el: hosszú évek óta tartóan lakatlan helyiségek és elhagyatott épületek az Önkormányzat tulajdonában; számos non-profit, civil szervezet érdeklődik a terület iránt, de nincs székhelye a negyedben; a terület lakosságával foglalkozó civil szféra felpozíciójának igénye; a kezdeményezés a városrehabilitációs program része, a teljes program elfogadásával az Önkormányzat elvállalta a CivilHáló alprogram teljesítését is.

Miután felismerték az **üresen álló térnyersanyag** ki nem aknázott lehetőségeit és a terület iránt érdeklődő, ámde ott hellyel nem rendelkező civilek összekapcsolásának lehetőségeit - két fontos előkészítő lépést tettek meg. Egyik oldalról megkezdődött az önkormányzati tulajdonban lévő **üres helyiségek** beazonosítása és erről egy összefoglaló lista készült²². A Rév8 egy leltárt készített minden földszinti-alagsori üzlethelyiségről és állapotáról. Az így kapott listából az Önkormányzattal egyeztetve kiválasztottak azt az öt helyiséget, melyet ideiglenesen tölthetik meg a civilek. Az Önkormányzat műszakilag közepes állapotú, de negyeden belüli elhelyezkedésüket tekintve rossz adottságú helyiségeket jelölt ki. Korabeli jelentésekből²³ úgy tűnik, hogy az Önkormányzat az ideiglenes hasznosításokat a befektetések (hagyományos bérlők vagy vevők) hátráltatásaként ítélte meg, annak ellenére, hogy a központi helyzetű - pl. Népszínház utcai - helyiségek egy része már egy évtizede üresen állt.

Másik oldalról közelítve a Rév8 felkutatatta a negyedben megtelepedni vágyó **civil szervezeteket és felmérte ezek potenciális helyigényeit**, majd pályázatot²⁴ hirdettek ki öt önkormányzati helyiség megtöltésére. Végül pedig összekötötték ezt a kettőt - az üresen álló helyeket és az aktív érdeklődőket - és egy (lassú) egyeztetési folyamat eredményeként, 2007-ben, öt kiválasztott civil szervezet²⁵ birtokba vett öt önkormányzati helyiséget a Magdolna negyedben.

A megállapodás szerint az Önkormányzat adja az üres üzleteket, a Rév8 elvégzi a MNPI keretéből ezek alap műszaki felújítását, a civil szervezet pedig saját forrásaival és munkájával használható állapotba hozza a helyiségeket. A bérleti szerződés 5 évre szól, birtokbavétel után az ideiglenes használók kedvezményes bérleti díjat fizettek (109 Ft/m², a szokásos helyi ár harmada) - a kedvezményt "leírják" a felújítási költségekből.²⁶

A civil szervezetek között volt a **ZöFi** is - Zöld Fialok egyesülete - amely tevékenységével túllépte a Kálvária tér közeli alagsori helyiség határait. Cserebere piacot rendeztek rendszeresen a Mátyás téren, női bicikli szerelőműhelyt és más helyi lakosokat megszólító programot. *kép21,22*

A mediátori szerepet ellátó Rév8 a CivilHáló program indításánál indokoltnak ítélte meg a civilek hosszútávú megtartását a helyszíneken, továbbra is kedvezményes feltételek mellett. A bérleti időszak lejártá után, 2012-ben, az önkormányzat vagyonkezelő cége megemelte a bérleti díjakat további kedvezmények nélkül. Ennek következményeként két civil szervezet hagyta el a területet; egyikük az addig lelkes helyi programokat szervező ZöFi, amely most a Blaha Lujza téri MŰSZI-ben talált új helyet.

A korabeli jelentésekből világosan kiderül²³, hogy a tulajdonos (Önkormányzat) és a jelentkező térüttörök közötti **közvetítő szerepet** a Rév8 látta el. A közvetítő szerep kiemelten

22) A gyűjtés publikusan nem elérhető; felkutatása folyamatban van.

23) MNPI Zárójelentése 2010-ből; MNPI 2010:90-96

24) A felhívásra 18 Magdolna negyed iránt 18 civil szervezet jelentkezett; pár példa: Cigány Fialok Kulturális Egyesület; Magyar Emberi Jogvédő Központ Alapítvány (MEJOK); Muro Phral Cigány-Magyar Társadalmi és Kulturális Egyesület; Oltalom Karitatív Egyesület; Zöld Fialok Egyesület; Megálló Csoport (drog rehab); Kapocs Ifjúsági Önségítő Alapítvány. MNPI 2006

25) Kiválasztott szervezetek: Szigony Alapítvány; Murophral-Testvérem Cigány Magyar Társadalmi Kulturális Egyesület; HINTS-Művészeti Egyesület; Nap Klub Alapítvány; Zöld Fialok Egyesület (ZÖFI); Oltalom Karitatív Egyesület. A Nap Klub visszalépett anyagi okok miatt, az Oltalom pedig társasházi hozzájárulás problémája miatt nem kezdhetette meg munkáját. A támogatás kiterjedt a fiatalokkal foglalkozó, a Mátyás téren már működő Kapocs Alapítványra is. MNPI 2010, MNPI 2006

26) Egy-egy helyiség alapterülete 100m² volt, a ráfordított össz felújítási költség pedig átlagban 4 millió forint; legalább az összeg fele a civil szervezetet terhelte. MNP

fontos volt az előkészítésnél: civilek igényeinek, üres helyek adottságainak felmérése és nem utolsósorban az ötlet elfogadtatása a hagyományos szemléletű hivatallal; végül pedig a két fél közötti jó kommunikáció biztosítása. A megvalósítás során sok személyes kapcsolattartásra volt szükség mind műszaki, mind kommunikációs kérdésekben.

Több nemzetközi projekt (berlini kutatás, Renew Newcastle²⁷) tanulságai szerint ez a **mediátori szerep** - Key Agent, Schlüsselagent - kulcsfontosságú a köztes használatok városfejlesztési eszközként való alkalmazásánál. Egy ilyen áthidaló kezdeményezés sikeres elindításához és működtetéséhez elengedhetetlen egyrészt az ideiglenes használók valós igényeinek ismerete és mély megértése, a velük való személyes kapcsolat; másrészt pedig bizalmi viszony a tulajdonosokkal, amely segít feloldani a felmerülő kételyeket. (Nem teszik tönkre az ingatlanomat? Mi történik, ha jön egy valódi befektető? Meg tudok tőlük szabadulni, ha kell? És egyáltalán - miért jó ez nekem?) E két oldal sikeres összefűlése - minden résztvevő, a majdani használók, a helyiek és a város örömeire - jelentős mértékben a közvetítő elszántságán, valós és hely specifikus ismeretein múlik.

Ma, 2013-ban az aktuális Magdolna Program keretében a CivilHálóhoz hasonló kezdeményezés az említett **szolgáltatóházak kialakítása**. Ezek működését a program öt évig támogatja, a távolabbi jövőjük bizonytalan. Mind a Rév8, mind mi, mint építész tervezők bízunk a helyiségek sikeres utóéletébe. Ehhez szükséges egyrészt az **Önkormányzat mint rugalmas partner**, másrészt pedig az öt év során jó és minél **önállóbb működés**. Hasonló szociális példák elemzése alapján (Monori fürdőház és mosoda, Kesztyűgyárban működő Női csoport Csapó Emma vezetése mellett) ez - építészeti kialakításon túl - nagyban az **üzemeltető konkrét személyén** és mindent bele hozzáállásán fok múlni.

Összefoglalás és hogyan tovább

Magdolna negyed a központi helyzete és üres térnyersanyag adottságai miatt jó terepe lehet a köztes használatoknak. A bemutatott helyszíni tapasztalatokból és példákból levonható a **következtetés**, hogy a sikeres ideiglenes használatokhoz szükséges az összetevők - egy aktív és elszánt, helyi viszonyokat mindkét oldalról (tulajdonos és potenciális használó) jól ismerő Közvetítő; aktív és önálló térúttörők; és egy konstruktív és rugalmas hozzáállású Tulajdonos/Önkormányzat - együttes csillagállása.

Az éves kutatási és tervezési munka rámutatott a kutatási kérdés **fő kihívására** Magdolna negyed esetében - az Önkormányzat pozitív szemléletváltása, ideiglenes használatok jó megoldásként való értékelése.

A tanulmányból kirajzolódik egy következő, szűkebb kérdés is: **lakatlan földszinti üzlethelyiségek** és ideiglenes használatok lehetőségei: aktuális adatok és peremfeltételek részletes felmérése²⁸, eddigi kezdeményezések összefoglaló elemzése és egy jövőkép megálmodása.²⁹

27) Az ausztrál projekt során Newcastle egy elhagyatott üzletutcáját élesztették újra ideiglenes - rövid felmondási idejű - használatokkal. A kezdeményezést egy lelkes helyi dizájnér indította el saját költségen, míg a helyi Önkormányzat mint támogató csak később csatlakozott. Óriási sikere miatt már Ausztrália több városában alkalmazzák a modellt. RENEW 2013

28) A terület korábban bemutatott változatos határai, és "foltos" belseje miatt a földszinti üzlethelyiségek is színes összképet mutatnak. Ezért szükséges mind a szubjektív helyszíni szemle, mind a helyi számszerű adatok együttes elemzése a helyzet értékeléséhez. Az önkormányzati üres helyiségekről szóló adatok nem publikusak, megszerzésük és elemzésük a következő félév feladata lehetne.

29) A tervezett Kirekesztett nők klubjánál igény van egy konyhakertre. A VIII. kerületben már működnek közösségi kertek - lehet, hogy jövőre lesz egy a Magdolna negyedben is?
kép23

23 Üres foghíj telek az Erdélyi utcában ma - közösségi (konyha)kert holnap?

(forrás:
<http://hyperlocalfood.blogspot.hu/>)

Irodalomjegyzék

- URBAN 2007 Senatsverwaltung für Stadtentwicklung Berlin: *Urban Pioneers. Berlin: Stadtentwicklung durch Zwischennutzung*. Jovis Verlag GmbH, Berlin, 2007.
- KARINTHY 1984/a Karinty, Frigyes: "A hajótörött élet roncsai között. Kettőtől négyig a Teleki téren." In: Ungvári Tamás (szerk.): Szavak pergőtüzében. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984. pp. 149-153.
- KARINTHY 1984/b Karinty, Frigyes: "Mindenféle. Nem látta a Dunát." In: Ungvári Tamás (szerk.): Szavak pergőtüzében. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1984. pp. 97-98.
- CSANÁDY-LADÁNYI 1992 Csanádi, Gábor - Ladányi, János: *Budapest térbeni-társadalmi szerkezetének változásai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
- HORVÁTH-TELLER 2008 Horváth, Dániel - Teller, Nóra: "Egy városmegújítási modell tapasztalatai. Részvételi tervezés és kivitelezés a VIII. kerület Magdolna negyedében." In: Alföldi György - Kovács Zoltán (szerk.): Város Zöld Könyv - kulcs a fenntartható városhoz / Urban Green Book - Key to a Sustainable City. Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft.- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet - Rév8, Budapest, 2008. pp. 51-57.
- EGEDY 2008 Egedy, Tamás: "A Mátyás tér felújításának várható hatásai a helyi társadalomra és az életminőségre." In: Alföldi György - Kovács Zoltán (szerk.): Város Zöld Könyv - kulcs a fenntartható városhoz / Urban Green Book - Key to a Sustainable City. Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft.- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet - Rév8, Budapest, 2008. pp. 26-50.
- LICHTENBERGER 1995 Lichtenberger, Elisabeth - Cséfalvay, Zoltán - Paal, Michaela: *Várospusztulás és -felújítás budapesten*. Magyar Trendkutató Központ, 1995.
- ALFÖLDI 2012 Alföldi, György (szerk.): *BUDAPEST 2050. A belvárosi tömbök fennmaradásának esélyei. A BME Urbanisztika Tanszékének monográfiája*. BME Urbanisztika Tanszék - TERC, Budapest, 2012.
- TELLER 2007 Teller, Nóra: *Hátrányos helyzetű csoportok térbeli koncentrációja*. Tanulmány, Budapest, 2007.
- RÉV8 2012 Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt.: *Teljes Akcióterületi Terv 3/a. kötet*. Budapest Józsefvárosi Önkormányzat, Budapest, 2012.

- MNPI 2010 Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt.,
Budapest Józsefvárosi Önkormányzat: *Zárójelentés,
Budapest - Józsefváros, Magdolna Negyed Program I,
Integrált szociális városrehabilitációs modellkísérlet.*
Budapest, 2010. pp. 90-96.
- MNPI 2006 Közbenső MNPI jelentés, 2006
http://ujrev8.epiteszforum.hu/wp-content/uploads/2013/01/mnp1_besz2006.pdf
megtekintve: 2013.05.25.
- MNPIII 2013 <http://ujrev8.epiteszforum.hu/aktualis-projektek/magdolna-negyed-program-iii/>
megtekintve: 2013.05.25.
- ZÖFI 2013 Zöld Fiatalok, ZöFi
<http://zofi.hu/node/22>
megtekintve: 2013.06.05.
- RENEW 2013 Renew Newcastle, Marcus Westbury
<http://renewnewcastle.org/projects>
<http://www.marcuswestbury.net/>
megtekintve: 2013.04.05.
- RÉV8 2013 <http://ujrev8.epiteszforum.hu/>
megtekintve: 2013.06.01.